

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ

Előszó (Berényi Dénes)

Tóth Pál Péter: A határ...

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

FELSŐOKTATÁSI TÁMOGATÁSOK ÉS HASZNOSULÁSUK KÁRPÁTALJÁN

Szerkesztette: Orosz Ildikó

A kutatás előtt megjelent fontosabb tanulmányok

Egyed Albert – Tarnóczyi Marianna: A magyar tudományosság esélyei Kárpátalján

Kozma Endre: Kafedra Uhoj, Uzhorod (egy túlélő magyar tanár emlékére, Ungvár 1986-1989)

Kozma Endre: Észrevétel a kárpátaljai magyarságnak és nyelvének állapotáról

Kozma Endre: Áldozat a fenntartásért (kárpátaljai magyar iskolaügy, 1986-1989)

Soós Kálmán: A tudományos élet Kárpátalján

Orosz Ildikó: Esztendőlmány a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola születéséről

A kutatás előtt megjelent fontosabb publikációk
Felhők itt is – ott is

Felhők itt is – ott is

PoliPrint Kft. – KMF

Ungvár – Beregszász – 2006

Tartalom

Előszó (Berényi Dénes)	7
Tóth Pál Péter: A határon túli felsőoktatási és K+F támogatások és hasznosulásuk című projekt elkészítése során használt módszerek	8
Kozma Tamás: Kisebbségi felsőoktatási és tudományszervezési kezdeményezések	20
Egyed Albert: A magyarországi felsőoktatási és K+F támogatáspolitikai kvantitatív és kvalitatív elemzése	55
Kecskés Mihály: Javaslatok a regionális és eurorégiós felsőoktatási és K+F együttműködés szervezési és szervezeti eljárásaira.....	77
Orosz Ildikó : A KMTF hasznosulásának vizsgálata Kárpátalján	113
Balog Livia: A magyarországi egyetemek kihelyezett tagozatainak folyó oktatás eredményességének/hasznosulásának vizsgálata Kárpátalján	157
Csernicskó István: Magyarországi PHD és DLA képzésben résztvevő kárpátaljai ösztöndíjas hallgatók körében végzett felmérések eredményei ...	176
Gabóda Béla: A DOMUS program hasznosulásának vizsgálata a kárpátaljai régióban	206
Gabóda Béla: Mélyinterjú esettanulmány a magyar felsőoktatás és tudománypolitika kárpátaljai szakembereivel	240
Hutterer Éva: A K+F támogatások és hasznosulásuk sajtótükre Kárpátalján	248
Soós Kálmán: Az ungvári hungarológiai központ	288
Orosz Ildikó: A magyarországi támogatások hasznosulásának vizsgálata kárpátalján a többségi és kisebbségi lakosság körében	297
Függelék	307
<i>A kutatás előtt megjelent fontosabb tanulmányok</i>	
Egyed Albert – Tarnóczi Mariann: A magyar tudományosság esélyei Kárpátalján	307
Kozma Endre: Kafedra Uhorszkoji Filologiji, Uzhorod (egy túlélő magyar tanszék emlékére, Ungvár 1986-1989)	323
Kozma Endre: Észrevételek a kárpátaljai magyarságnak és nyelvének állapotáról	331
Kozma Endre: Áldozat a fennmaradásért (kárpátaljai magyar iskolaügy, 1986-1989)	337
Soós Kálmán: A magyar tudományos élet Kárpátalján	346
Orosz Ildikó: Esettanulmány a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola születéséről	353
<i>A kutatás előtt megjelent fontosabb publicisztikák</i>	
Felhők itt is – ott is	373
Felhők itt is – ott is (Idézetek dr. Kozma Endre docens írásából)	377

M. Takács Lajos: Két évtized magyarországi és kárpátaljai magyar irodalmi és filológiai kapcsolatairól	380
Bornemissza Eszter: Ez az igazság	383
Nagy Zoltán Mihály: Nyílt levél az ungvári hungarológiai központ igazgatójának	386
A Hungarológiai Központ munkatársainak levele: Válasz Nagy Zoltán Mihálynak!	388
Ijjas Mihály: Politikai akadályokkal szembesülve	390
Bornemissza Eszter: Felhők a Bródy-villa felett	396
Gortvay Erzsébet: Az ungvári magyar filológia műhelye	399
Kacsur Gusztáv: Meddig csökken még a létszám?	401
Brenzovics László: A dolgok állása	404
Kacsur Gusztáv: A kárpátaljai szövetség Beregszászon	408
Kibújik a szög a zsákból . Magyarország-Ukrajna belügyeibe való „be nem avatkozásáról”	411
Brenzovics László: Viták a „kalács” körül	414
Kulin Zoltán: Felső fokon magyarul	416
Kulin Zoltán szerk.: Ingotag ingatlanügy?	418

**NEMZETI KUTATÁSI ÉS FEJLESZTÉSI PROGRAM
A HATÁRON TÚLI FELSŐOKTATÁSI ÉS K+F TÁMOGATÁSOK
ÉS HASZNOSULÁSUK**

5/150/2001. kutatási projekt

Projektvezető: Berényi Dénes akadémikus

Témavezető: Tóth Pál Péter

**Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola Pedagógia és
Pszichológia Tanszéke, Limes Társadalomkutatási Intézet**

Kutatásvezető: Orosz Ildikó

Az elemzést készítette: Cserniczkó István

A statisztikai feldolgozást végezte: Molnár D. István

Az adatrögzítést és tárolást végezte: Molnár Eleonóra

**Adatgyűjtők voltak: Cserniczkó István, Vass Ilona, Orosz Ildikó,
Balogh Livia, Hutterer Éva, Csoóri Zsófia, Gabóda Béla**

Cserniczkó István

**MAGYARORSZÁGI PHD ÉS DLA KÉPZÉSBEN
RÉSZTVEVŐ KÁRPÁTALJAI ÖSZTÖNDÍJAS
HALLGATÓK KÖRÉBEN VÉGZETT FELMÉRÉSEK
EREDMÉNYEI**

BEVEZETÉS

Az 1944-ben a Szovjetunióhoz csatolt Kárpátalján a magyar tudományos utánpótlás nevelésének kérdése hosszú évtizedeken át esetleges és megoldatlan probléma volt.

A 20. század első felében számos államfordulatot megért régió mindig is a történelmi Magyarország peremterülete volt, ahol nem voltak mély gyökerei sem a felsőoktatásnak, sem pedig a szervezett, országos vagy nemzetközi jelentőségű tudományos kutatóintézeteknek. A háború, a szovjet deportálások, illetve az államfordulatok még a viszonylag szűk értelmiségi réteget is megtizedelték. A vidéken 1945-ben létrehozott Ungvári Állami (ma Nemzeti) Egyetem a tudományosság azon fellegvára, amely a régió tudományos utánpótlásának nevelésében is meghatározó szerepet tölt be, és évtizedekig — mint a megye egyetlen felsőfokú oktatási intézménye — monopolhelyzetben volt. Ez az intézmény sem fordított (nem is fordíthatott volna) azonban kiemelt figyelmet a maroknyi magyar közösség fiatal kutatóinak képzésére, támogatására, annál is inkább, mert a szovjet internacionalista ideológia szerint nem is létezett orosz, ukrán vagy éppen magyar tudományosság a Szovjetunióban; csakis szovjet tudományról és szovjet tudósokról lehetett beszélni (lásd még a szovjet magyarok fogalmát¹). Ez természetesen nem azt jelenti, hogy magyar kutatói, aspiránsai nem voltak, nem lehettek az egyetemnek, ám azt igen, hogy magyar ajkú fiatal tehetségek csak esetlegesen kerülhettek be az aspirantúrára. A magyar nemzetiségű egyetemi oktatók, kutatók jelentős része csak

¹ A *szovjet magyarok* fogalomról lásd a Kárpáti Igaz Szóban azonos címmel közölt cikksorozatot, amelyet Botlik-Dupka (1991: 186–196) is közöl.

úgy szerezhették tudományos fokozatot és egyetemi katedrát, hogy kutatási témája nem kötődött a magyarsághoz. Jellemző, hogy a kárpátaljai magyar tudósok jelentős része a természettudományok területén tevékenykedik. Ez egyúttal természetes is, hiszen kisebbségként a természettudományok területén kevesebb nyelvi kódot kell használni, ezek a tudományágak inkább nemzetköziek, mint nemzeti.

Gyakorlatilag az sem enyhített a helyzeten, hogy az egyetemen 1963-ban létrejött, majd 1967-ben önállósult Magyar Filológiai Tanszéken 1968-ban megnyílt az aspirantúra. Ezen a képzési helyen ugyanis 35 év alatt (2003 márciusáig) — annak ellenére, hogy a tanszéknek számos aspiránsa volt, pl. Vári Fábián László, Kulin Zoltán, Néma Lajos, Kálmán Ferenc, Perduk János, Glodán Erzsébet, Fedinec Csilla stb. — mindössze öt kutató szerzett tudományos (kandidátusi) fokozatot: Gortvay Erzsébet, Kótyuk István és Horváth Katalin az 1970-es években, illetve Györke Magdolna és Kovácsné Zékány Krisztina 2002-ben. Azok az egyetemi oktatók, akik tudományos fokozattal oktattak/oktatnak szaktantárgyakat a tanszéken (Lizanec Péter, Kótyuk István, Gortvay Erzsébet, Vaszócsik Vera, Zékány Imre, Horváth Katalin és Fedinec Csilla) nagyrészt máshol (nem a tanszéken, többen nem is az ungvári egyetemen) védték meg disszertációjukat. Érdekes az is, hogy bár jelenleg is működik aspirantúra a tanszéken, Fedinec Csilla ennek befejezése után Magyarországon szerzett fokozatot, Kovácsné Zékány Krisztina az ungvári aspirantúra mellett egyidejűleg a Debreceni Tudományegyetem PhD-hallgatója is volt, illetve az is figyelemre érdemes, hogy a tanszék és a hozzá kötődő Hungarológiai Intézet két munkatársa (Béres Erzsébet és Berta Eleonóra) szintén Debrecenben PhD-hallgatók, valamint, hogy a tanszék oktatója, Antonenko Miklós is az ELTE ösztöndíjas PhD-se volt 1996 és 1999 között, ám nem tette le a doktori szigorlatot, így értelemszerűen fokozatot sem szerzett.

Mindezekből talán kiderül, miért volt oly jelentős az, hogy 1993-tól kezdődően kárpátaljai magyar fiatalok magyarországi egyetemeken vehetnek részt PhD-képzésben. Az első évben (1993) mindössze két fő kezdte el tanulmányait, 1994-ben szintén kettő, majd 1995-től kezdődően nyolc ösztöndíjas helyet kapott Kárpátalja, s emellett további néhány fő kezdhette el tanulmányait kiegészítő ösztöndíjjal. A kiegészítő ösztöndíj azt jelentette, hogy amennyiben a fogadó felsőoktatási intézmény írásos formában lemondott a képzési költségekről, az Oktatási Minisztérium Határon Túli Főosztálya a felvételt nyert PhD-hallgató részére biztosította az ösztöndíjat.

A PhD-képzés rendszerének kialakulása többek között azért is bír nagy jelentőséggel a kárpátaljai magyar közösség egésze számára, mert az 1990-es évek kezdetétől fogva helyi értelmiségek egy csoportja, illetve a magyarság intézményei (a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség és a Kárpátaljai Református Egyház) egy önálló magyar felsőoktatási intézmény létrehozásán, alapításán dolgozott. Felsőoktatási intézmény pedig minősített oktatók és kutatók nélkül gyakorlatilag lehetetlen. (Jól jelzi a PhD-képzés jelentőségét az időközben létrejött és az ukrán állam által akkreditált Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola életében az a tény, hogy az 1996-ban önállósult intézményben a 2002/2003. tanévben 25 olyan oktató dolgozik teljes vagy részállásban, akik magyarországi doktori iskolájuk befejezését követően tértek haza, vagy pedig még folytatják tanulmányaikat, de a KMTF-en is vállaltak órát. Ez a 25 fő¹ az összes eddig ösztöndíjat kapott PhD-hallgató 29%-a!)

A magyar nyelvű felsőoktatási intézmény létrejötte, Kárpátalján biztosítva munkalehetőséget, a PhD-képzés ösztönző tényezőjévé is vált, amit az ösztöndíjpályázatok számának gyors növekedése is mutat a kialakult rendszer néhány évében. A pályázók számának növekedése ugyanakkor annak is következménye lehet, hogy – amint azt számos empirikus szociológiai elemzés kimutatta, lásd pl. Beregszászi–Cserniczkó–Orosz 2001, Cserniczkó–Soós 2002 – a kárpátaljai magyar fiatalok számára a továbbtanulás egyfajta kitörési lehetőség, túlélési stratégia is egyben. A Limes Társadalomkutató Intézet 2000 tavaszán 595 érettségi előtt álló kárpátaljai magyart kérdezett meg további terveiről, és a reprezentatív minta

² Lásd az 1. Mellékletet

70%-a a továbbtanulást jelölte meg (Beregszászi–Csernicskó–Orosz 2001: 59–60). Egy 2001 őszén 500 15 és 29 év közötti kárpátaljai magyar fiatal körében végzett szociológiai kérdőíves vizsgálat eredményei szerint pedig a megkérdezett fiatalok 45%-a válaszolta azt, hogy folytatni szeretné tanulmányait. Közülük 62% felsőfokú végzettséget szeretne szerezni, 8% pedig PhD vagy posztgraduális képzésben szeretne részt venni (vö. Csernicskó–Soós 2002: 106).

A Kárpátaljai Magyar Felsőoktatási és Ösztöndíj Tanács adatai alapján az adott pályázati keret létrehozása óta a pályázatok számai a következőképpen alakultak.

1. táblázat A kárpátaljai magyar PhD ösztöndíjasok létszámának alakulása a képzési formák szerint (1996–2002)

	1996			1997			1998			1999			2000			2001			2002		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Phd	8	18	17	8	17	16	8	17	12	8	16	8	8	21	9	8	7	7	8	24	8

1995-ben 5 fő, 1994-ben 3 fő kapott ösztöndíjat.

1 - ösztöndíj létszámkeret

2 - pályázatok száma

3 - támogatott pályázatok száma

Az adatok elemzése

A kutatás során összesen 87 volt és mai PhD-hallgató részére küldtünk ki kérdőívet. A pályázati rendszer ideje alatt összesen 129-en nyújtottak be pályázati kérelmet, és közülük 85 (66%) nyert ösztöndíjat. A postacímeket a Kárpátaljai Magyar Felsőoktatási és Ösztöndíjtanács (KMFÖT) nyilvántartásából kaptuk meg. Az adatlapok egy részét postán, más részét személyesen juttatták el az adatközlőkhöz a kutatócsoport munkatársai. A munkatársak nagy része maga is PhD-képzésben vesz vagy vett részt, így az általuk vállalt kérdőíveket saját évfolyamuk számára továbbították.

A kérdőívek nagy részét sajnos nem kaptuk vissza. A kutatócsoport tagjainak véleménye alapján elmondhatjuk, hogy általában azok nem juttatták vissza az adatlapot, akik Magyarországon élnek, illetve akik az ösztöndíj-lehetőség után nem fejezték be a képzést. A kiküldött kérdőívek közül 37 (azaz mindössze 43%) érkezett be. Ez az elemszám alapos statisztikai elemzést nem tesz lehetővé, ám lehetőséget nyújt az eredmények feldolgozására. Az alacsony elemszám indokolja azt is, hogy a százalékos adatokat a kerekítés szabályainak megfelelően kerekítve használjuk a szövegben.

A kiküldött és beérkezett kérdőívek évfolyamonkénti megoszlását az alábbi, táblázat tükrözi.

2. táblázat A kiküldött és beérkezett kérdőívek

№	Kérdezőbiztos	Évfolyam	Kérdőív típusa/darabszám		
			A magyarországi intézmények PhD és DLA képzéseiben résztvevő hallgatók és végzettek részére		
			Kiadott	Beérkezett	
1.	Gabóda Béla	1997	16	8	50%
2.	Csernicskó István	1994, 1995	8	4	50%
3.	Csoóri Zsófia	1996	17	4	24%
4.	Hutterer Éva	1998, 1999	20	8	40%
5.	Balogh Livia	2000, 2001	16	6	38%
6.	Molnár Eleonóra	2002	10	7	70%
Összesen			87	37	43%

A kárpátaljai PhD/DLA kérdőívek elemzésének eredményei

Az alábbi elemzésben a beérkezett kérdőívek elemzése során nyert alapadatokat elemezzük, némi kitekintéssel. Állításaink, következtetéseink tehát erre a mintára, nem pedig a kárpátaljai PhD-hallgatók vagy PhD-t végzettek egészére vonatkoznak. Amikor mégis olyan állítást teszünk, amely az egész populációra érvényes, ezt külön jelezzük.

A beérkezett 37 kérdőív kitöltője közül 18 férfi (48,6%), 19 nő (51,4%). Az 1989. évi népszámlálás adatai szerint a kárpátaljai magyar férfiak aránya 48%, a nőké 52% volt. A minta nemi megoszlása tehát szinte megegyezik ezzel az aránnyal.

A minta nemzetiségi megoszlása szerint teljesen homogén: mindenki magyar nemzetiségűnek vallotta magát. Többségük (91,9%-uk) Ukrajnában él, 3 fő (8,1%) azonban már Magyarországon.

A 37 fős minta 22 kárpátaljai magyarlakta települést képvisel. Ha elfogadjuk Molnár József és Molnár D. István (2002) elemzését, akik szerint az 1989-es népszámlálás adatai alapján Kárpátalján 116 magyarlakta település volt,³ akkor azt mondhatjuk, hogy a minta megoszlása egyenletes. 116 magyarlakta településsel számolva a 22 olyan település, ahonnan kérdőívünket kitöltő PhD-hallgató származik azt jelenti, hogy csaknem minden ötödik kárpátaljai magyarlakta helységről származik doktorandusz-hallgató.

Némileg más a kép azonban akkor, ha a minta járások szerinti megoszlását vesszük figyelembe. Az alábbi táblázat a kárpátaljai magyarok járások szerinti megoszlását mutatja.

3. táblázat A kárpátaljai magyarok közigazgatási egységek szerint (1989 és 2001)⁴

	Összlakosság		Ebből magyar nemzetiségű		A magyarok aránya %-ban		A kárpátaljai magyarok %-ában	
	1989	2001 ¹	1989	2001 ⁵	1989	2001	1989	2001
Ungvári járás	189 407	190,0	34 720	32,8	18,3	17,3	22,3	21,7
Munkácsi járás	188 134	183,0	19 610	19,9	10,4	10,8	12,6	13,1
Beregszászi járás	85 115	80,6	56 971	54,0	66,9	66,9	36,6	35,7
Nagyszőlősi járás	112 611	118,0	27 896	30,9	24,7	26,2	17,9	20,4
Husztói járás	126 348	128,8	5 747	5,5	4,5	4,3	3,7	3,6
Rahóci járás	85 624	90,9	3 511	2,9	4,1	3,2	2,3	1,9
Técsői járás	165 057	171,9	6 156	5,0	3,7	2,9	3,9	3,3
A többi 6 járás	290 170	291,4	1 100	0,5	0,4	0,2	0,7	0,3
Összesen	1 245 618	1254,6	155 711	151,5	12,5	12,1	100	100

Az 1. ábrában pedig a vizsgált minta közigazgatási egységek szerinti megoszlását mutatjuk be.

Ha összevetjük a fenti népszámlálási adatokat (3. táblázat) a minta közigazgatási egységek szerinti megoszlásával (1. ábra), akkor láthatjuk, hogy a PhD-adatlapot visszaküldött adatközlők abban a négy járásban élnek/éltek, ahol a kárpátaljai magyarok

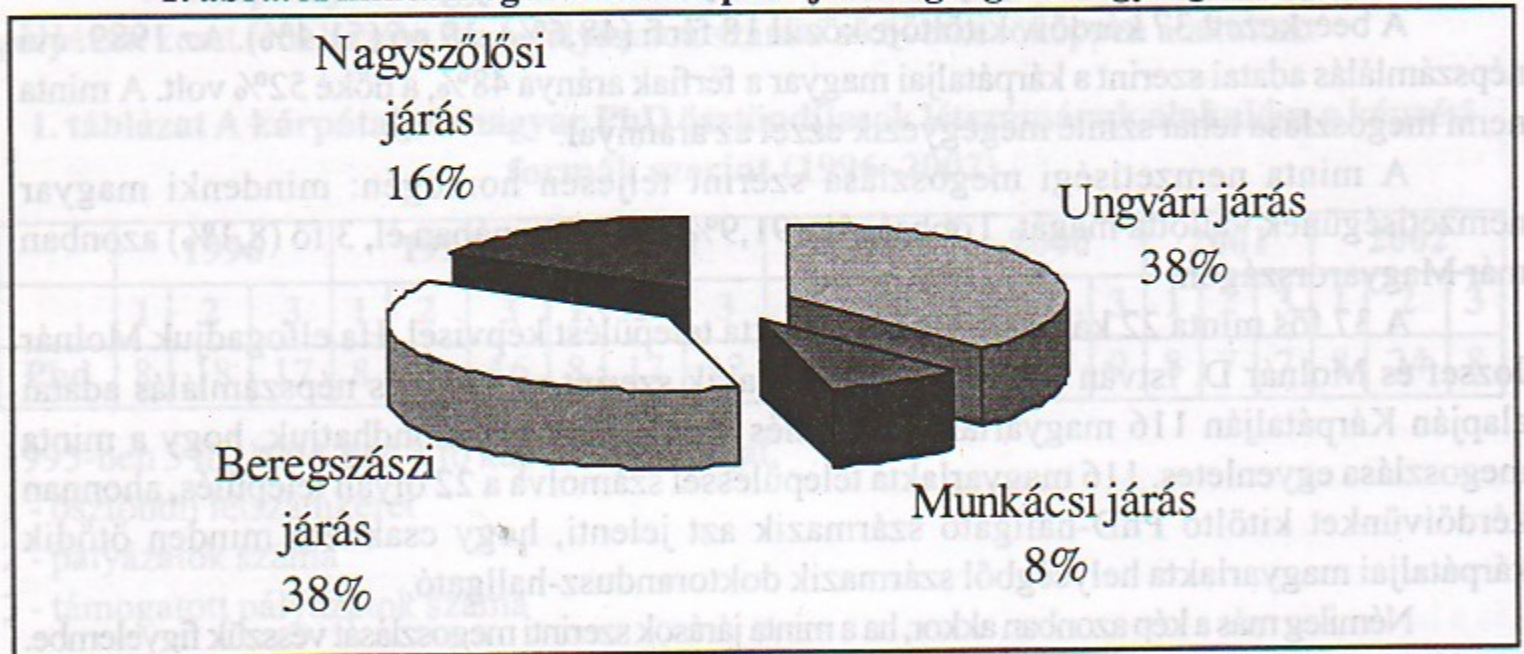
³ Magyarlakta település alatt a szerzők olyan helységet értenek, ahol a magyarok aránya meghaladja az 5%-ot vagy számuk a 100 főt.

⁴ Forrás: Csernicskó 1998, ill. Новини Закарпаття 2003. január 11., 6. lap, valamint a www.ukrstat.gov.ua című, az ukrán statisztikai hivatal honlapja.

⁵ Ezer főben.

közel 91%-a él. Azokból a járásokból, ahol a magyarok szórványban élnek (és ahol értelemszerűen magyar tannyelvű iskolákból is jelentősen kevesebb van, mint a tömbmagyar vidékeken), egyetlen PhD-ösztöndíjast sem regisztráltunk. Ez azt jelenti, hogy a doktori képzésben résztvevők elsősorban azokról a területekről kerülnek ki, ahol a magyarok aránya magasabb, illetve ahol sűrűbb a magyar iskolahálózat.

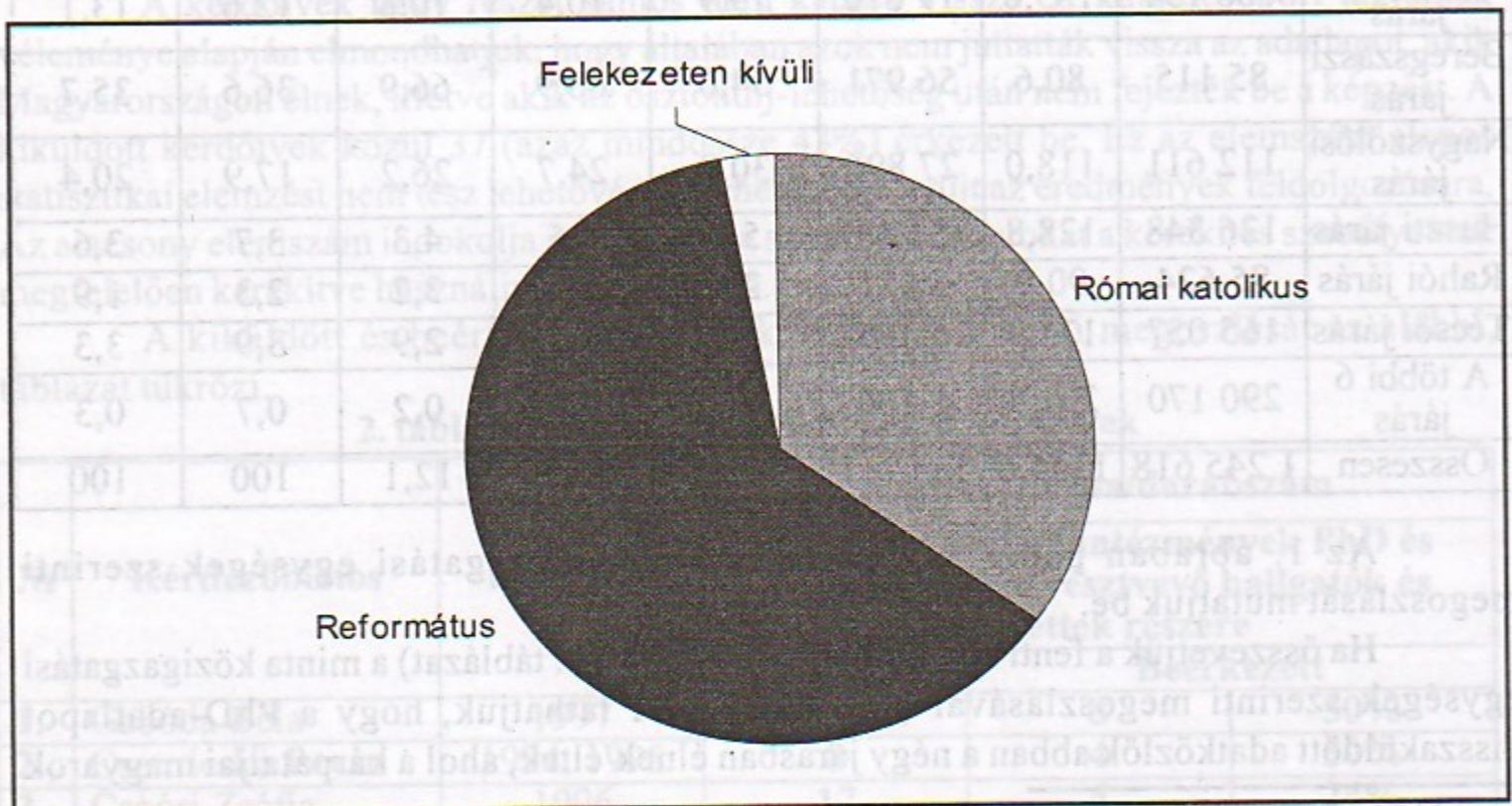
1. ábra. A minta megoszlása Kárpátalja közigazgatási egységei szerint

Abból a 22 településből, amelyekről adatközlőink származnak, 5 (23%) város. A minta 40,5%-a városi, 59,5%-a pedig falusi lakos. Ha figyelembe vesszük, hogy az 1989-es népszámlálás eredményei szerint a kárpátaljai magyarok 72%-a élt faluban, és csak 28%-a városban, illetve hogy Kárpátalján összesen mindössze 10 városi rangú település van, akkor azt állíthatjuk, hogy a mintában jelentősen felülreprezentáltak a városban élők.

A minta vallási megoszlása szerint főként reformátusokból (62%) és római katolikusokból (35%) áll, és csak egyetlen személy vallotta magát felekezeten kívülinek (2. ábra).

2. ábra. A minta felekezeti megoszlása

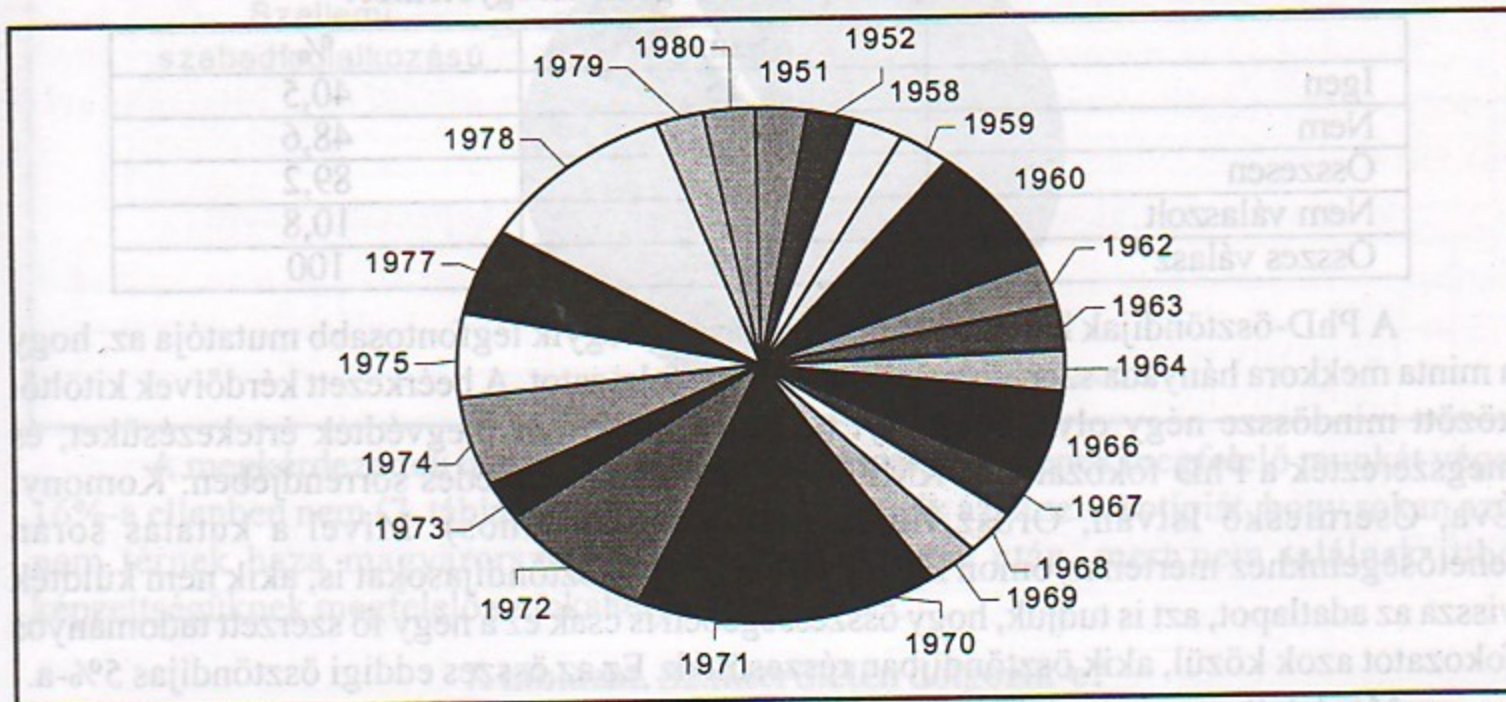
Családi állapotuk alapján a megkérdezettek mintegy kétharmada (62%-a) házastársi kapcsolatban él, egyötöde (22%-a) nőtlen, illetve hajadon, 11%-a külön él vagy elvált, és az özvegy vagy élettársi kapcsolatban élők aránya azonos (3-3%; lásd 4. táblázat).

4. táblázat. A minta megoszlása családi állapot szerint

Családi állapot	Szám	%
Nőtlen/hajadon	8	21,6
Elettársi kapcsolatban él	1	2,7
Házás	23	62,2
Külön él vagy elvált	4	10,8
Özvegy	1	2,7
Összes válasz	37	100,0

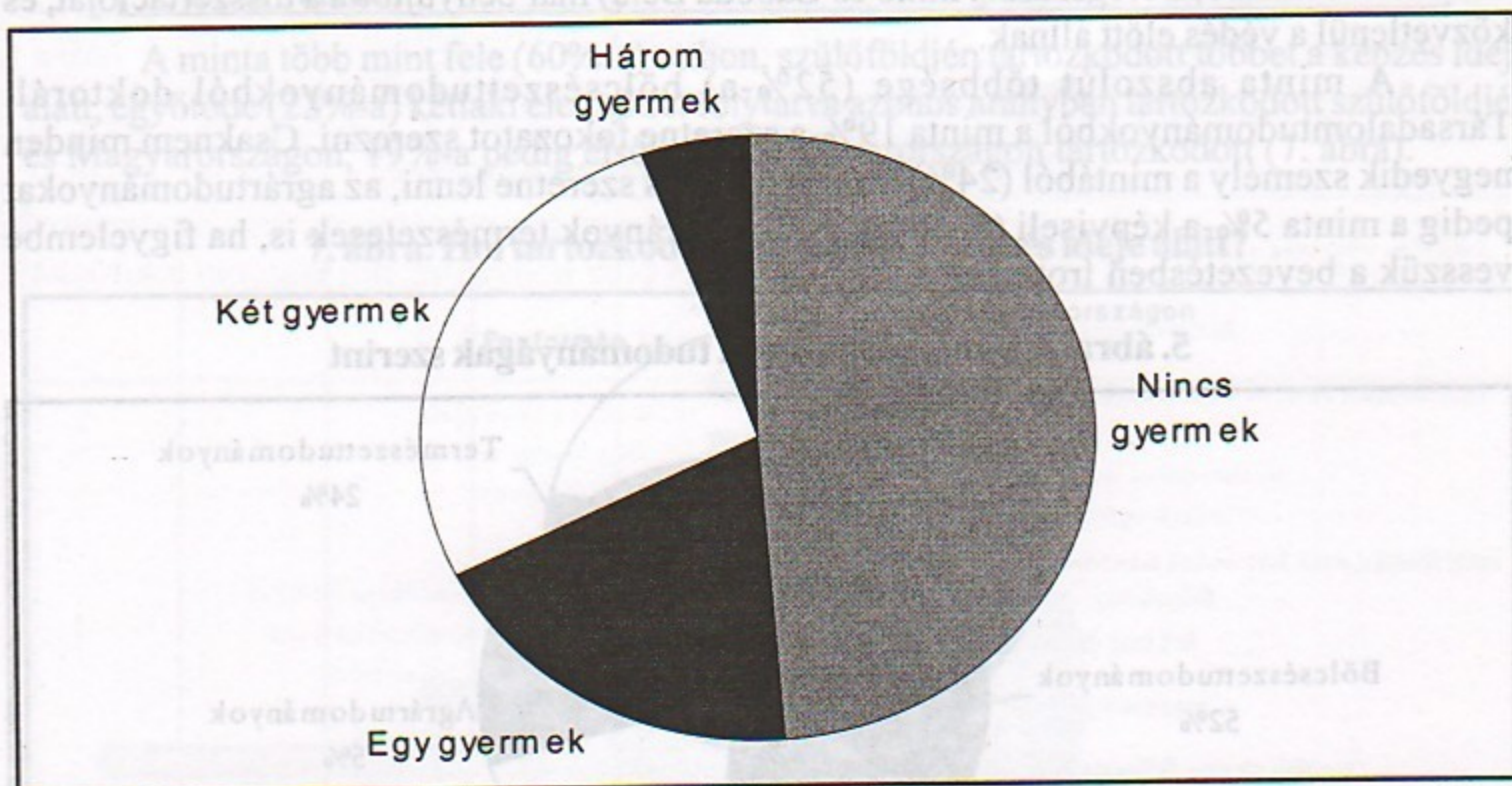
Az adatlapot kitöltötték átlagéletkora 32,8 év (vö.: 3. ábra).

3. ábra. A minta megoszlása születési évek szerint

Nincs gyermeke a minta közel felének (49%-ának). Egy gyermeket nevel 19%, kettőt 27%, hármat pedig 5% (4. ábra).

4. ábra. A minta válasza a *Hány gyermeke van Önnek?* kérdésre

Ha aszerint vizsgáljuk meg a mintát, hogy hol végezte az egyetemet, akkor kiderül, hogy a túlnyomó többség (89%) a szülőföldjén szerzett egyetemi képesítést, és csak aztán felvételizett Magyarországon doktori képzésre. Magyarországon 3 fő (a minta 8%-a) végezte az egyetemet, más országban pedig mindössze egyetlen adatközlő (5. táblázat).

5. táblázat. Hol végezte az egyetemet?

	Szám	%
Magyarországon	3	8,1
Szülőföldön	33	89,2
Máshol	1	2,7
Összes válasz	37	100

Az egyetemi végzettséget a minta jelentős része magyar nyelven végezte, de magasabb azok aránya, akik nem anyanyelvükön szereztek felsőfokú végzettséget (6. táblázat).

6. táblázat. Milyen nyelven végezte az egyetemet?

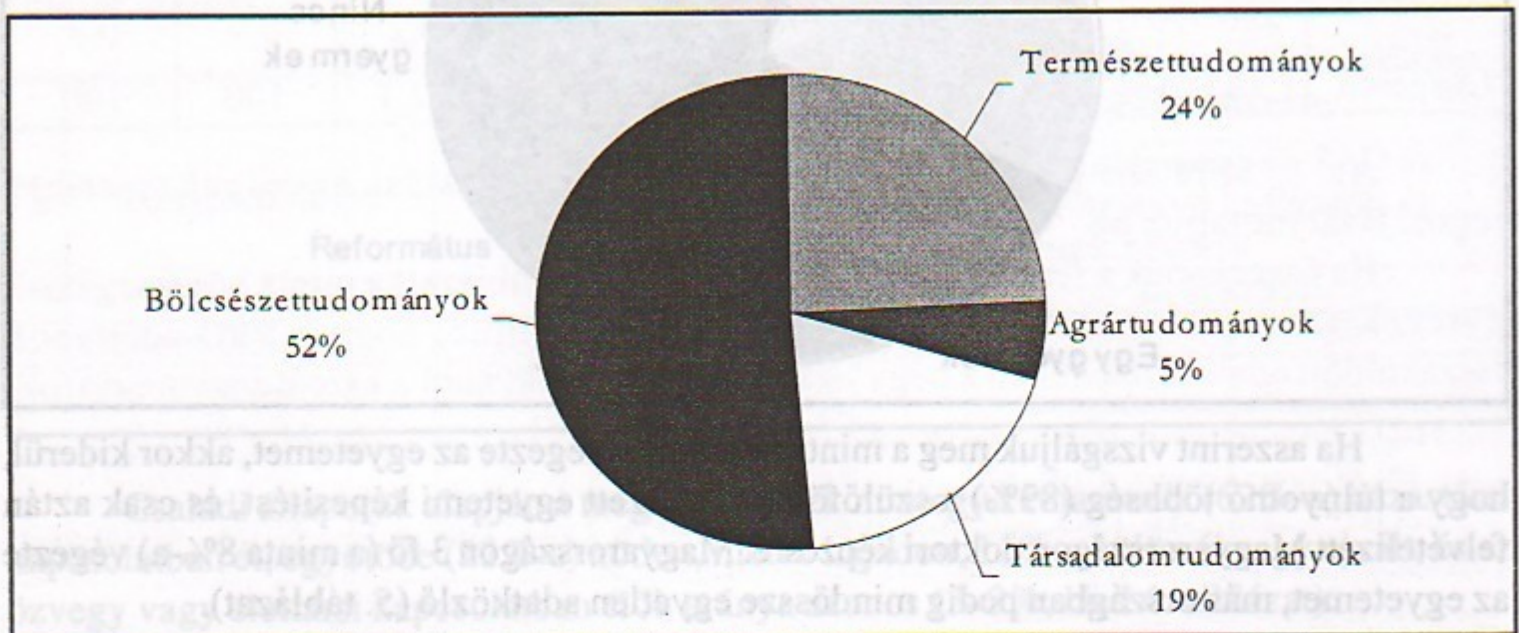
	Szám	%
Igen	15	40,5
Nem	18	48,6
Összesen	33	89,2
Nem válaszolt	4	10,8
Összes válasz	37	100

A PhD-ösztöndíjak hatékony felhasználásának egyik legfontosabb mutatója az, hogy a minta mekkora hányada szerzett már tudományos fokozatot. A beérkezett kérdőívek kitöltői között mindössze négy olyan személyt találtunk, akik már megvédték értekezésüket, és megszerezték a PhD fokozatot (a KMFÖT adatai alapján a védeés sorrendjében: Komonyi Éva, Csernicskó István, Orosz Ildikó és Penckófer János). Mivel a kutatás során lehetőségeinkhez mérten nyomon követtük azon PhD-ösztöndíjasokat is, akik nem küldték vissza az adatlapot, azt is tudjuk, hogy összességében is csak ez a négy fő szerzett tudományos fokozatot azok közül, akik ösztöndíjban részesültek. Ez az összes eddigi ösztöndíjas 5%-a.

Már letette viszont a doktori szigorlatot a minta közel egyharmada (30%-a), azaz 11 fő. Még nem tett doktori szigorlatot a minta 70%-a, de ebben azok is benne foglaltatnak, akik még folytatják a tanulmányaikat, tehát még nem is volt lehetőségük arra, hogy szigorlatozzanak. Tudomásunk van továbbá arról, hogy négy személy (Kovács Miklós, Brenzovics László, Beregszászi Anikó és Gabóda Béla) már benyújtotta a disszertációját, és közvetlenül a védeés előtt állnak.

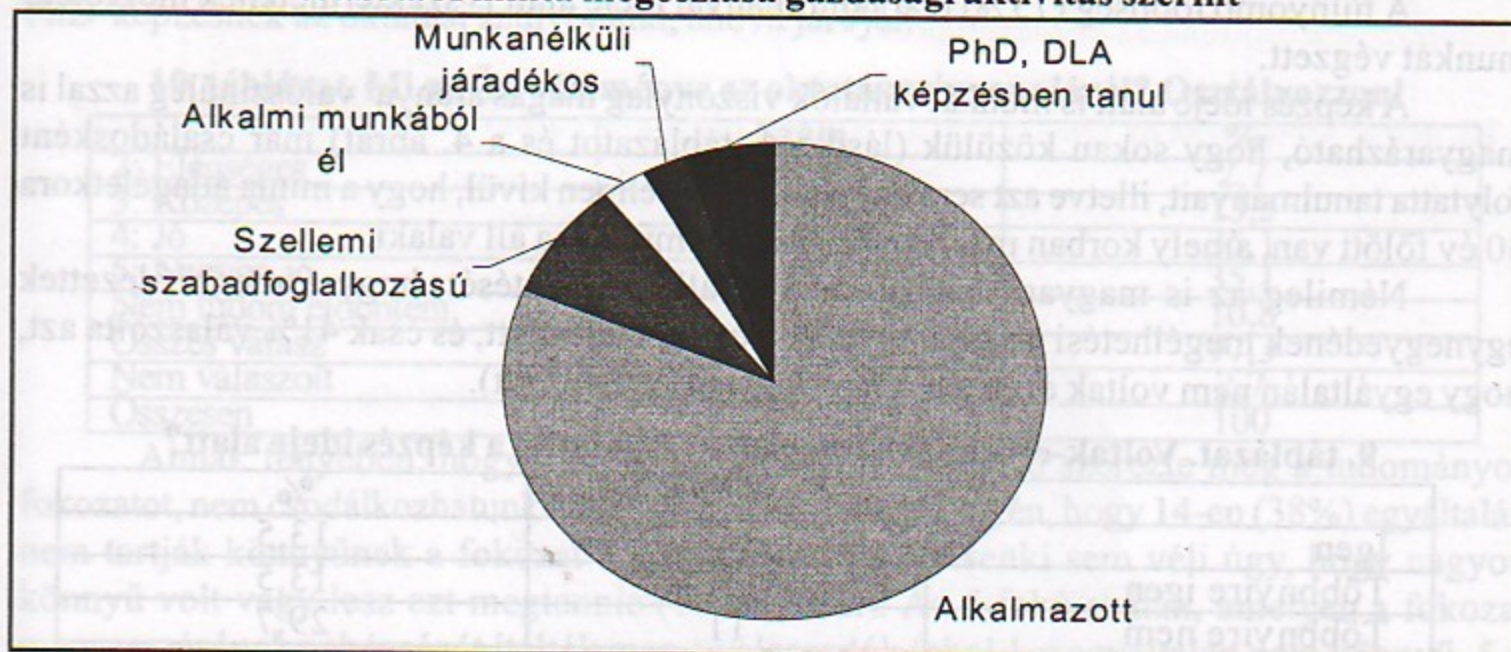
A minta abszolút többsége (52%-a) bölcsészettudományokból doktorál. Társadalomtudományokból a minta 19%-a szeretne fokozatot szerezni. Csaknem minden negyedik személy a mintából (24%) természettudós szeretne lenni, az agrártudományokat pedig a minta 5%-a képviseli (5. ábra). Ezek az arányok természetesen is, ha figyelembe vesszük a bevezetésben írottakat.

5. ábra. A minta megoszlása tudományágak szerint

A minta elenyésző része nem rendelkezik jelenleg munkahellyel. A túlnyomó többség (81%) alkalmazott, 5% tanul (és emellett nincs munkahelye). Szellemi szabadfoglalkozásának 3 fő (a minta 8%-a) vallotta magát, alkalmi munkákból él, illetve munkanélküli járadékos 1-1 fő (6. ábra).

6. ábra. A minta megoszlása gazdasági aktivitás szerint

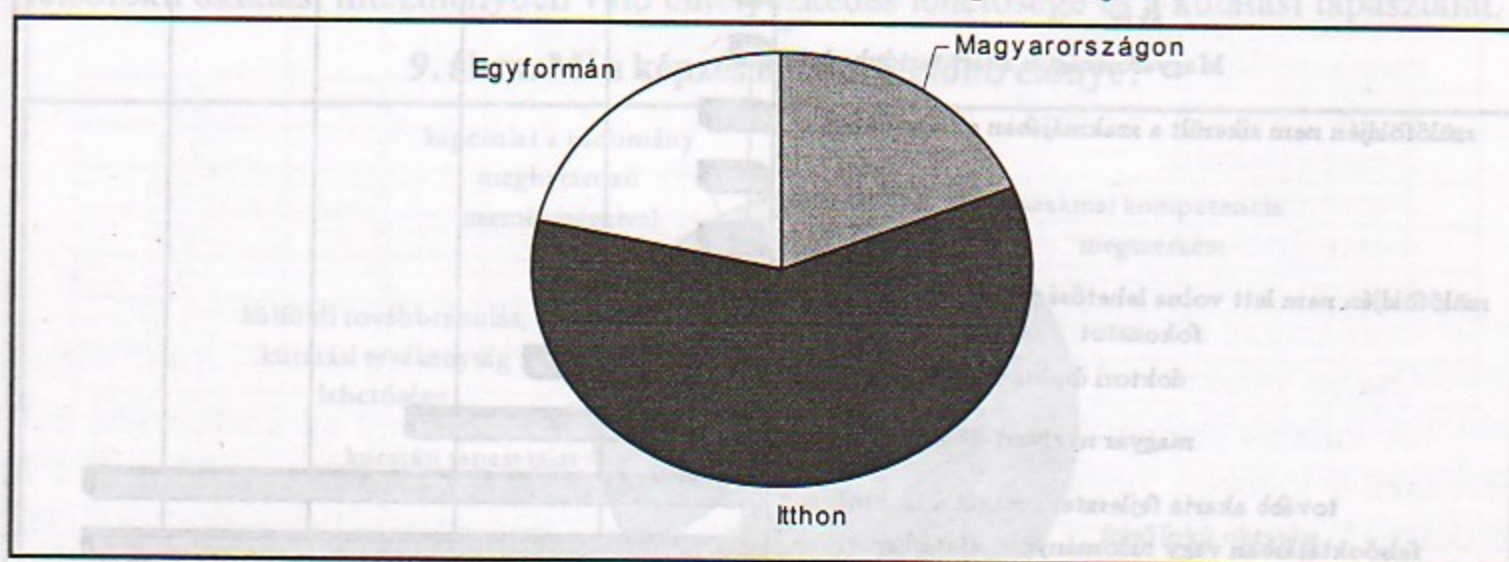
A megkérdezettek háromnegyede (76%-a) szakterületének megfelelő munkát végez, 16%-a ellenben nem (7. táblázat). Ez adat cáfolni látszik azt a sztereotípiát, hogy sokan azért nem térnek haza magyarországi képzésük befejezése után, mert nem találnak itthon képzettségüknek megfelelő munkahelyet.

7. táblázat. Szakterületén dolgozik-e?

	Szám	%
Jelenleg nem dolgozik	3	8,1
Igen	28	75,7
Nem	6	16,2
Osszes válasz	37	100

A minta több mint fele (60%-a) otthon, szülőföldjén tartózkodott többet a képzés ideje alatt, egyötöde (22%-a) kétlaki életmódot folytatva azonos arányban tartózkodott szülőföldjén és Magyarországon, 19%-a pedig elsősorban Magyarországon tartózkodott (7. ábra).

7. ábra. Hol tartózkodott Ön többet a képzés ideje alatt?

A képzés ideje alatt adatközlőink csaknem kilentizede dolgozott, és csak valamivel több mint egytizede (11%-a) nem rendelkezett munkahellyel. A tanulás mellett dolgozók nagyobb része (több mint háromnegyede, 78%-a) rendszeresen dolgozott, míg 11% csak alkalmi munkákat vállalt (8. táblázat).

8. táblázat. Rendszeresen vagy alkalmanként dolgozott a tanulás ideje alatt?

	Szám	%
Igen	33	89,2
Nem	4	10,8
Összes válasz	37	100

A túlnyomó többség (73%) már tanulmányai ideje alatt is szakterületének megfelelő munkát végzett.

A képzés ideje alatt is munkát vállalók viszonylag magas aránya⁶ valószínűleg azzal is magyarázható, hogy sokan közülük (lásd a 4. táblázatot és a 4. ábrát) már családostként folytatta tanulmányait, illetve azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a minta átlagéletkora 30 év fölött van, amely korban már természetes, ha munkába áll valaki.

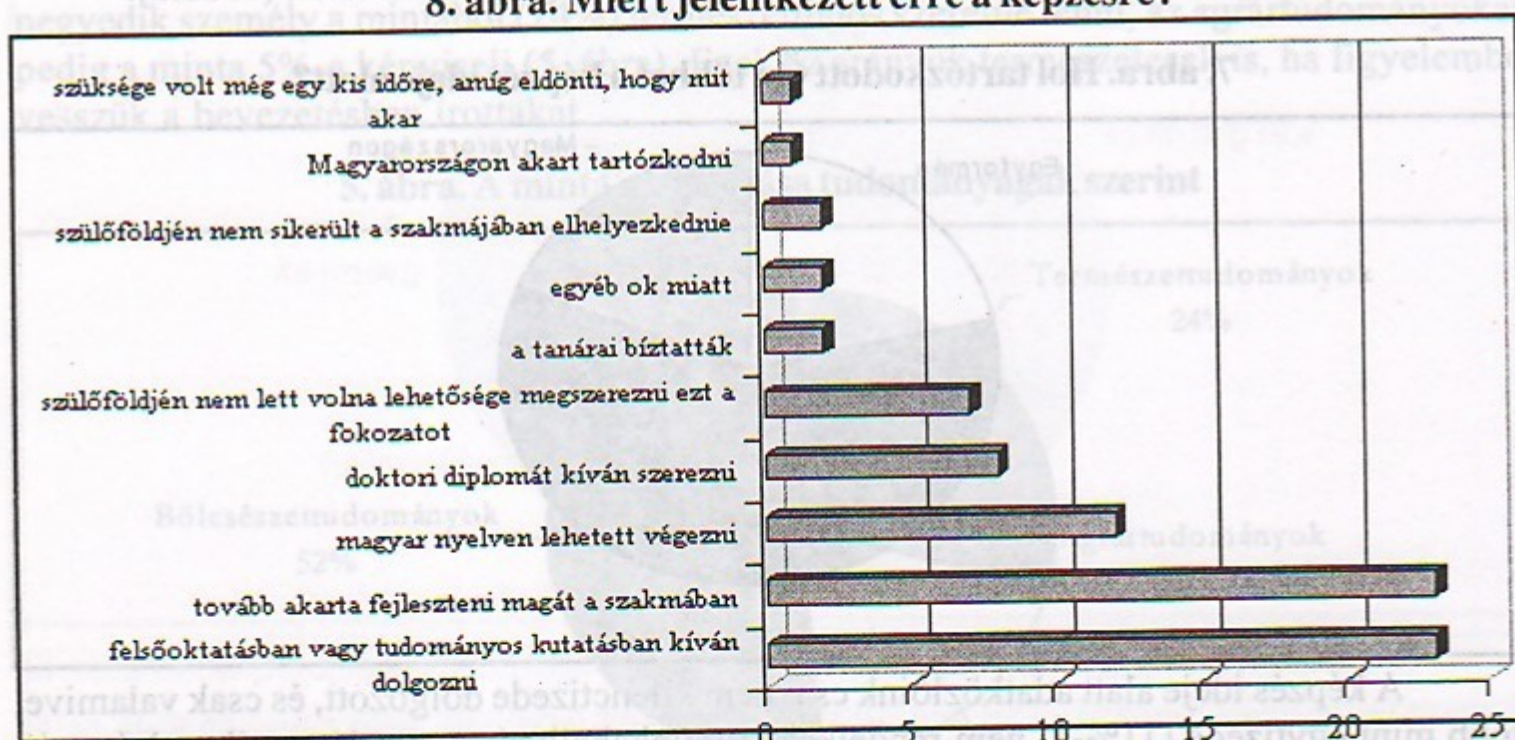
Némileg az is magyarázhatja a munkavállalók döntését, hogy a megkérdezettek egynegyedének megélhetési gondjai voltak a képzés ideje alatt, és csak 41% válaszolta azt, hogy egyáltalán nem voltak ezen a téren problémái (9. táblázat).

9. táblázat. Voltak-e/vannak-e megélhetési gondjai a képzés ideje alatt?

	Szám	%
Igen	5	13,5
Többnyire igen	5	13,5
Többnyire nem	11	29,7
Nem	15	40,5
Összes válasz	36	97,3
Nem válaszolt	1	2,7
Összes válasz	37	100

A kérdőíves felmérés egyik legérdekesebb momentuma az adatközlők véleményeinek, attitűdjeinek felmérése volt. Az adatlap egyik kérdése például azt tudakolta, miért jelentkezett az adatközlő az adott képzésre. A legtöbb említést a *magyar nyelven lehetett végezni* (12 említés), a *tovább akartam magam fejleszteni a szakmában* (23 említés) és a *felsőoktatásban vagy tudományos kutatásban kívántam dolgozni* (szintén 23 említés) válaszlehetőségek kapták. A *doktori diplomát kívántam megszerezni* vagy a *szülőföldjén nem lett volna lehetősége megszereznie ezt a fokozatot* válaszok kevesebb említést kaptak, a *szülőföldjén nem sikerült elhelyezkednie, a Magyarországon akart tartózkodni* és a *szüksége volt még egy kis időre, amíg eldönti, hogy mit akar* válaszok pedig elenyésző számú említést kaptak (8. ábra).

8. ábra. Miért jelentkezett erre a képzésre?

¹ A munkát vállalók arányát azért is magasnak kell ítélnünk, mert az ösztöndíjasok legnagyobb része teljes nappali képzésben vett részt.

Azt is megkérdeztük adatközlőinktől, milyenek ítélik a képzés színvonalát. Többen nem tudtak vagy nem akartak válaszolni erre a kérdésre, így csak 32 értékelhető választ kaptunk (10. táblázat). Elégségesnek (2-es osztályzat) mindössze egy adatközlő ítélte az oktatás nivóját, közepesnek 5. Jónak (4-es) vagy jelesnek (5-ös) egyformán 13-an tartották a színvonalat, ami azt jelenti, hogy 4,18-os átlaggal jó-nak tartja a minta annak a magyarországi PhD-képzésnek az oktatási színvonalát, ahová járt/jár.

10. táblázat. Mi az Ön véleménye az oktatás színvonaláról? Osztályozzon!

	Szám	%
2: Elégséges	1	2,7
3: Közepes	5	13,5
4: Jó	13	35,1
5: Nagyon jó	13	35,1
Nem tudom eldönteni	4	10,8
Összes válasz	36	97,3
Nem válaszolt	1	2,7
Összesen	37	100

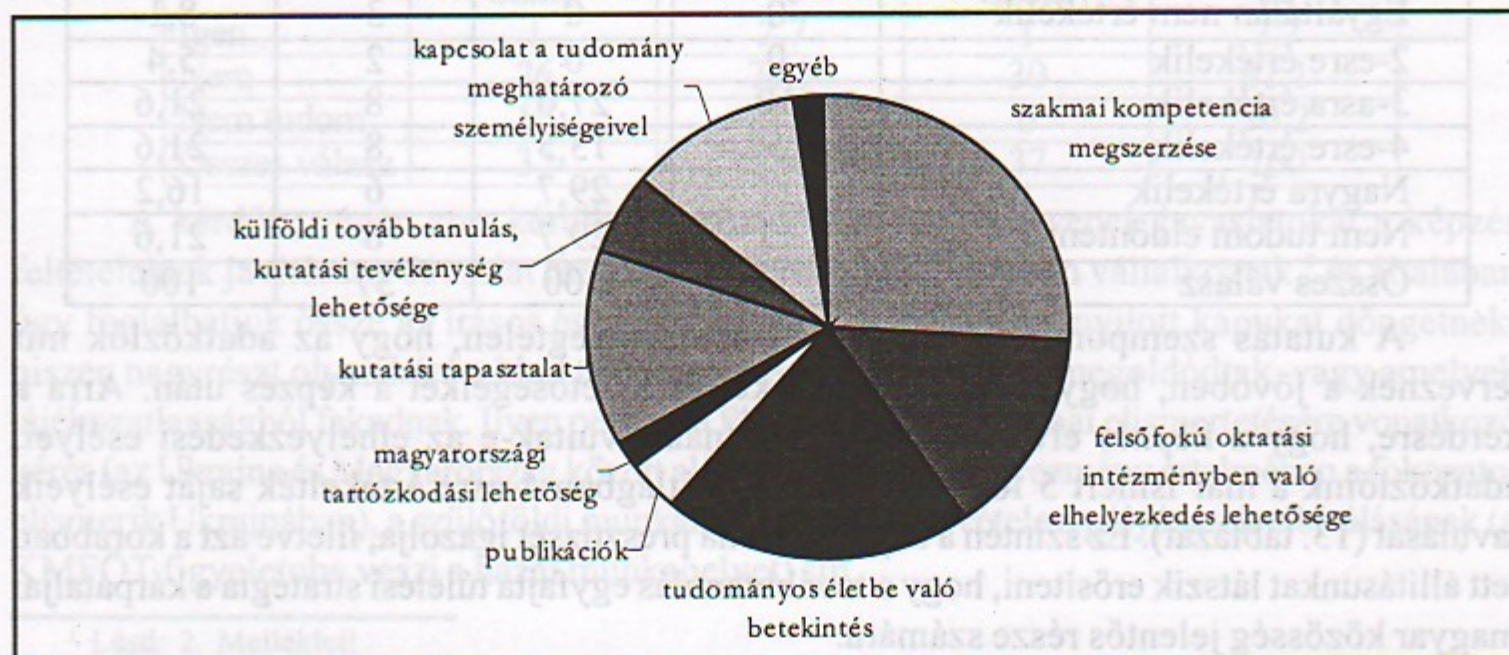
Annak fényében, hogy mindeddig mindössze négy fő szerezte meg a tudományos fokozatot, nem csodálkozhatunk adatközlőink azon véleményén, hogy 14-en (38%) egyáltalán nem tartják könnyűnek a fokozat megszerzését, illetve senki sem véli úgy, hogy nagyon könnyű volt vagy lesz ezt megtennie (11. táblázat). Az 5 fokú skálán, amelyen a fokozat megszerzésének nehézségét ítélték meg a válaszadók (ahol 1 = egyáltalán nem könnyű, 5 = nagyon könnyű) az átlagérték 1,8 volt.

11. táblázat. Hogyan ítéli meg, könnyű volt/lesz megszereznie a tudományos fokozatot?

	Szám	%
Egyáltalán nem könnyű	14	37,8
2	8	21,6
3	5	13,5
4	2	5,4
Nem tudom eldönteni	7	18,9
Összes válasz	36	97,3
Nem válaszolt	1	2,7
Összesen	37	100

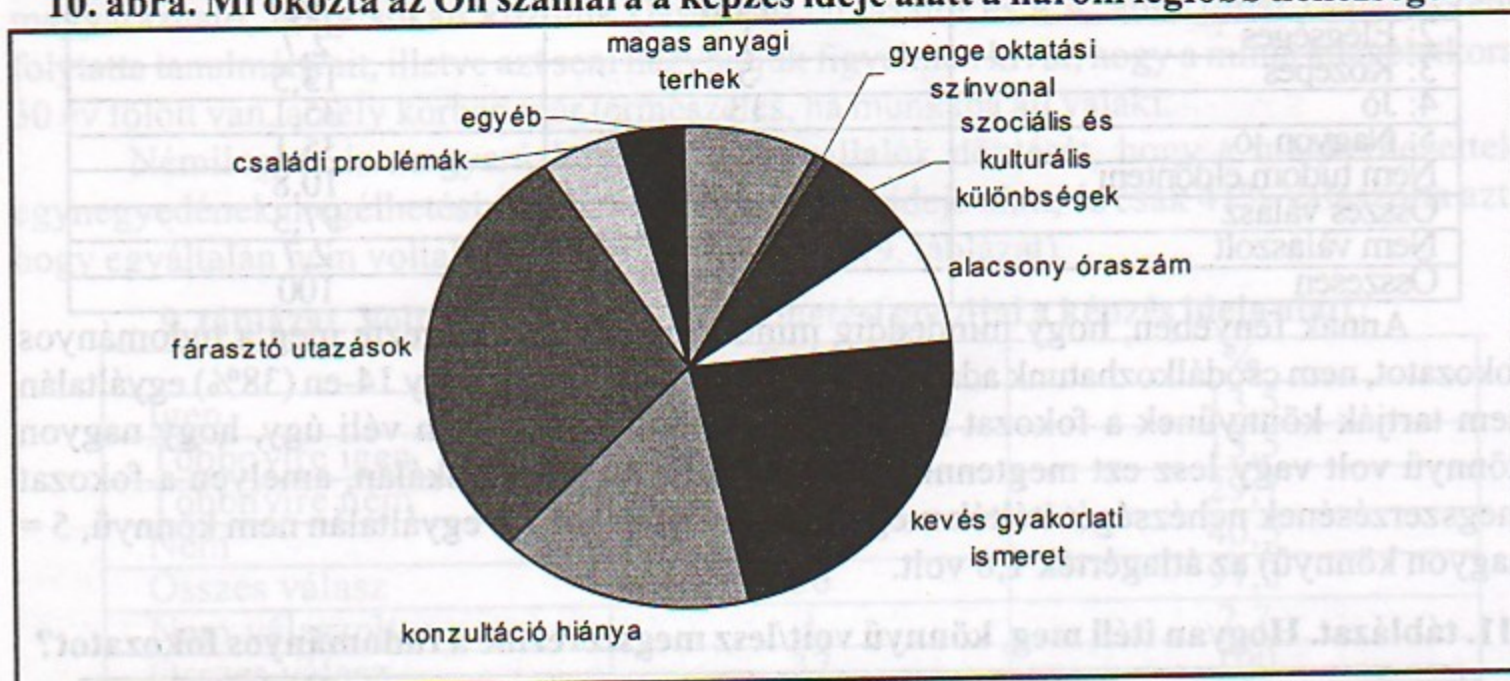
Az adatközlőknek arra is lehetőséget kínáltunk a kérdőívben, hogy előre megadott szempontok közül kiválasszák azt a három szempontot, amelyek véleménye szerint a képzés legfőbb előnyei voltak. Az eredmények viszonylag nagy szórást mutatnak (9. ábra). A minta legnagyobb része szerint a képzés három legfontosabb előnye a következő: a szakmai kompetencia megszerzése, a tudományos életbe való betekintés, illetve „holtversenyben” a felsőfokú oktatási intézményben való elhelyezkedés lehetősége és a kutatási tapasztalat.

9. ábra. Mi a képzés három legfőbb előnye?

A kárpátaljai doktoranduszok válaszai alapján a képzés ideje alatt a három legfőbb nehézséget a fárasztó utazások, a kevés gyakorlati ismeret és a konzultáció hiánya jelentette (10. ábra). Ez az eredmény mindenképpen figyelemre méltó. Az utazási nehézségek gyakori említése nyilvánvalóan összefügg azzal, hogy a minta nagy része rendszeresen ingázott a képzés ideje alatt (lásd 7. ábra), ám a gyakorlati ismeretek és a konzultáció hiánya, ha a visszajelzések eljutnak az érintettekhez, csökkenthető.

10. ábra. Mi okozta az Ön számára a képzés ideje alatt a három legfőbb nehézséget?

A vizsgálat során figyelmet fordítottunk a PhD-képzés presztízsére, megítélésére is. Kérdőívünkben rákérdeztünk például arra, hogyan vélekednek adatközlőink munkatársai, ismerősei arról, hogy doktori képzésben vesz részt. Véleményüket egy 5 fokú skálán jelölhették meg a válaszadók, amelynek 5-ös végpontja a *nagyra értékeli*, 1-es végpontja az *általán nem értékeli* volt. Az eredmények szerint átlagban az ismerősök, barátok 4-esre, a munkatársak 3-asra értékeli azt, hogy valaki PhD-képzésben vesz részt (vö. 12. táblázat). Ez alapján azt mondhatjuk, hogy a doktorálás presztízsét nem tartják alacsonynak, de túlságosan magasnak sem az adatközlők.

12. táblázat. Mi barátai, ismerősei, ill. munkatársai véleménye arról, hogy Ön PhD-zik?

	Barátai, ismerősei		Munkatársai	
	Szám	%	Szám	%
Nincsenek barátaim, munkatársaim	0	0	2	5,4
Egyáltalán nem értékeli	0	0	3	8,1
2-esre értékeli	0	0	2	5,4
3-asra értékeli	10	27,0	8	21,6
4-esre értékeli	5	13,5	8	21,6
Nagyra értékeli	11	29,7	6	16,2
Nem tudom eldönteni	11	29,7	8	21,6
Összes válasz	37	100	37	100

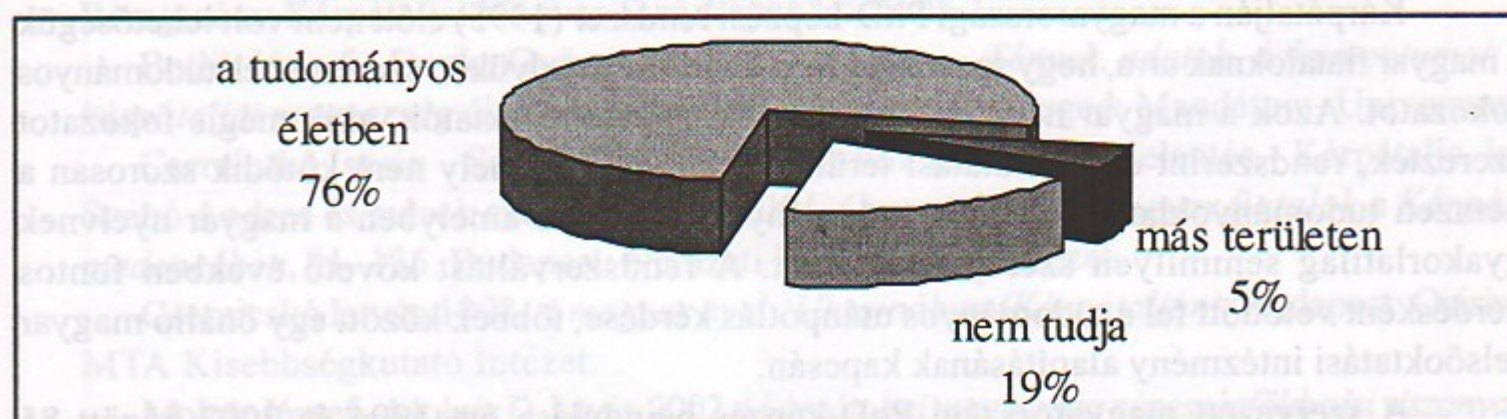
A kutatás szempontjából egyáltalán nem lényegtelen, hogy az adatközlők mit terveznek a jövőben, hogyan látják esélyeiket és lehetőségeiket a képzés után. Arra a kérdésre, hogy a képzés elvégzése után javulnak/javultak-e az elhelyezkedési esélyei, adatközlőink a már ismert 5 fokú skála alapján átlagban 4-esre értékelték saját esélyeik javulását (13. táblázat). Ez szintén a képzési forma presztízsét igazolja, illetve azt a korábban tett állításunkat látszik erősíteni, hogy a továbbtanulás egyfajta túlélési stratégia a kárpátaljai magyar közösség jelentős része számára.

13. táblázat. Hogyan látja, a képzés elvégzése után javultak/ javulni fognak az elhelyezkedési lehetőségei? Osztályozzon!

	Szám	%
Sokat romlanak	2	5,4
3	4	10,8
4	14	37,8
Sokat javulnak	7	18,9
Nem tudom eldönteni	10	27,0
Osszes válasz	37	100

Jóval bizonytalanabbak adatközlőink abban a megítélésben, hogy mihez kezdenek a képzés befejezését követően. A meghatározó többség (76%) a tudományos életben kíván dolgozni, ám a minta közel egyötöde (19%-a) még nem tudja, mit kezd majd (11. ábra).

11. ábra. Mit tervez, hol fog dolgozni tanulmányai után?

Az anyaországi képzéseknél sokkal vetődik fel a kérdés: hazatérnek-e szülőföldjükre a Magyarországon végzett hallgatók? A mintából 3 fő már Magyarországon telepedett le, egy személy már kérvényezte a magyarországi letelepedést is. További egy fő szeretne a mintából hosszabb ideig Magyarországon élni, 10 fő még nem tudja eldönteni, mit tegyen, 26-an azonban határozottan úgy gondolják, hogy hazatérnek. Nem sokban térnek el a fentiektől azok a válaszok sem, amelyeket arra a kérdésre kaptunk, hogy szeretne-e adatközlőnk egy másik országban (nem Magyarországon és nem szülőföldjén) élni huzamosabb ideig a képzés után (14. táblázat).

14. táblázat. Szándékában áll-e (a képzés befejezése után) hosszabb ideig Magyarországon vagy egy harmadik országban élni, munkát vállalni?

	Magyarországon		Más országban	
	Szám	%	Szám	%
Igen	1	2,7	1	2,7
Nem	26	70,3	30	81,1
Nem tudom	10	27,0	6	16,2
Osszes válasz	37	100	37	100

A kérdőív végén arra kértük adatközlőinket, hogy tegyenek javaslatokat a képzés feltételeinek javítására. Javaslat megfogalmazására csak kevesen vállalkoztak,⁷ és általában úgy foglalhatjuk össze az írásos észrevételeket, hogy nagyrészt nyitott kapukat döngöttek, hiszen nagyrészt olyan kérésekkel találkozhatunk, amelyek már megoldódtak, vagy amelyek tájékozatlanságból fakadnak. Ilyen például a PhD fokozatok ukrainai elismertetésére vonatkozó kérés (az Ukrajna és Magyarország között aláírt ekvivalencia-egyezmény értelmében a fokozatot elismerik Ukrajnában), a szülőföldi munkahely figyelembe vétele a pályázatok elbírálásának (a KMFÖT figyelembe veszi a hazai munkahelyet) stb.

⁷ Lásd: 2. Melléklet!

Az eredmények áttekintése alapján összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a kérdőíves vizsgálat adatai alapján képet kaphattunk azon kárpátaljai magyar PhD-hallgatókról, akik Magyarországon végeztek/végzik doktori tanulmányaikat. A felmérés — annak ellenére, hogy viszonylag kis populációt érintett — hozzájárulhat ahhoz, hogy segítségével szolgáljon a döntéshozók és döntéshozók számára, hogy egyfajta tükröt tartson azon intézmények elé, amelyek részt vesznek az adott képzési forma szervezésében, lebonyolításában, illetve amelyek a képzésben résztvevő személyek potenciális munkáltatói (lesznek).

Az elemzés arra is rámutatott, hogy mind a magyar tudományos utánpótlás nevelésében, mind pedig a (felsőoktatási) intézményteremtésben jelentős szerepet játszik Kárpátalján a PhD-ösztöndíjak lehetősége, rendszere.

Összefoglalás

Kárpátalján a magyarországi PhD-képzési rendszer (1995) előtt nem volt lehetőségük a magyar fiataloknak arra, hogy szervezett formában anyanyelvükön szerezzenek tudományos fokozatot. Azok a magyar nemzetiségű kutatók, egyetemi oktatók, akik mégis fokozatot szereztek, rendszerint olyan kutatási területen dolgoztak, amely nem kötődik szorosan a nemzeti tudományokhoz, a magyar tudományossághoz, és amelyben a magyar nyelvnek gyakorlatilag semmilyen szerep sem jutott. A rendszerváltást követő években fontos kérdésként vetődött fel a tudományos utánpótlás kérdése, többek között egy önálló magyar felsőoktatási intézmény alapításának kapcsán.

A szervezett magyarországi PhD-képzés beindulása óta 1994 és 2002 között 85 kárpátaljai doktorandusz kapott ösztöndíjat. Kérdőívünkkel mindegyiküket megkerestük, és 37 kitöltött adatlapot kaptunk vissza. A 37 fős minta 22 kárpátaljai magyarlakta települést, illetve négy járást (Ungvári, Munkácsi, Nagyszőlősi és Beregszászi) képvisel. Többségük szülőföldjén végezte egyetemi tanulmányait.

A megkérdezett minta 30%-a már letette doktori szigorlatát, 4 fő pedig megszerezte a PhD fokozatot is. További 4 fő benyújtotta disszertációját, és közvetlenül a védelem előtt áll.

A minta fele (52%-a) bölcsész, egyötöde (19%-a) a társadalomtudományokat, egynegyede (24%-a) természettudományokat, 5%-a pedig az agrártudományokat képviseli. Szinte a teljes minta rendelkezik munkahellyel, és a túlnyomó többség szakterületének megfelelő állásban van. Ez az adat megkérdőjelezi azt a sztereotípiát, mely szerint sokan azért nem térnek vissza szülőföldjükre a magyarországi képzés befejezését követően, mert nem találnak szakképzettségüknek megfelelő munkahelyet.

A legtöbben azért jelentkeztek a képzésre, mert a felsőoktatásban vagy a tudományos kutatásban szerettek volna dolgozni, illetve szakmai téren tovább szeretnék volna fejleszteni magukat, de sokan azért választották a magyarországi képzési formát, mert magyar nyelven lehetett elvégezni. Hasonlóan magas a képzés presztízse az adatközlők munkatársai, illetve baráti és ismeretségi körében is.

A képzés színvonalát átlagban jónak tartják az adatközlők, és viszonylag nehéznek vélik a fokozat megszerzését. A képzési forma legfőbb előnyei között a szakmai kompetencia megszerzése, a tudományos életbe való betekintés, a felsőoktatási intézményben való elhelyezkedés lehetősége, illetve a kutatási tapasztalatok szerzése szerepelt. A legtöbb megkérdezett számára a legnagyobb nehézségeket a fárasztó utazások, a kevés gyakorlati ismeret és a konzultáció hiánya jelentette.

A minta nagy része szerint javulnak, illetve sokat javulnak a munkaerőpiaci esélyei a képzés befejezését követően. A legtöbben a tudományos életben kívánnak elhelyezkedni a fokozat megszerzése után, de közel minden ötödik válaszadó (19%) még bizonytalan.

A mintából mindössze 3 fő telepedett le Magyarországon, és további egy adatközlő válaszolta azt, hogy a képzés után Magyarországon szeretne dolgozni. A bizonytalanok aránya 27%. A képzés befejezését követően a mintából hazatértek, illetve az itthon munkát vállalók viszonylag magas aránya azon sztereotípiá felülvizsgálatának szükségességére hívja fel a figyelmet, mely szerint „szinte senki sem tér haza azok közül, akik Magyarországon tanulnak”. Az pedig, hogy az eddig PhD-ösztöndíjat elnyert 85 kárpátaljai hallgató közül a 2002/2003. tanévben 25 (az összes ösztöndíjas 29%-a) a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskolán dolgozik rész- vagy főállású oktatóként, tanársegédként, szintén gyengíti a fenti (többek között a sajtóban is) sokat hangoztatott állítást.

Hivatkozások

Beregszászi Anikó – Cserniczkó István – Orosz Ildikó 2001. *Nyelv, oktatás, politika*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.

Botlik József – Dupka György 1991. *Ez hát a hon... Tények, adatok, dokumentumok a kárpátaljai magyarság életéből 1918–1991*. Budapest – Szeged: Mandátum–Universum.

Cserniczkó István – Soós Kálmán 2002. *Mozaik 2001. Gyorsjelentés – Kárpátalja*. In: Szabó Andrea és mások szerk., *Mozaik 2001. Gyorsjelentés. Magyar fiatalok a Kárpát-medencében*, 91–135. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet.

Cserniczkó István 1998. *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris–MTA Kisebbségkutató Intézet.

Molnár József – Molnár D. István 2002 *A kárpátaljai magyarság népességföldrajzi viszonyai*. Megtalálható a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola honlapján (hhrf.org/kmtf/docu/tanulmany/molnar-molnar/nepessegfoldrajz/ne-pesseg-fold-rajz.htm).

Новини Закарпаття 2003. január 11., 6. lap.

1. Melléklet

A 2002/2003. tanévben a KMTF-en teljes vagy részállásban dolgozó tanárok, akik PhD-ösztöndíjasok (voltak)
(X = igen; – = nem.)

N	Név	Tanul-e még?	Letette-e a szigorlatot?	Benyújtotta-e a munkát?	Megszerezte-e a fokozatot?
1.	Balogh Livia	X	–	–	–
2.	Bárány Erzsébet	X	–	–	–
3.	Beregszászi Anikó	–	X	X	–
4.	Brenzovics László	–	X	X	–
5.	Csatáry György	–	X	–	–
6.	Cserniczkó István	–	X	X	X
7.	Csoma Zoltán	X	–	–	–
8.	Fodor Gyula	X	–	–	–
9.	Gabóda Béla	–	X	X	–
10.	Gönczi Andrea	–	–	–	–
11.	Gönczy Sándor	–	–	–	–
12.	Gulácsy Éva	–	X	–	–
13.	Husztli Ilona	–	–	–	–
14.	Hutterer Éva	X	–	–	–
15.	Illár Lénárd	X	–	–	–
16.	Izsák Tibor	X	–	–	–
17.	Komonyi Éva	–	X	X	X
18.	Kovács Miklós	–	X	X	–
19.	Kucsinka István	X	–	–	–

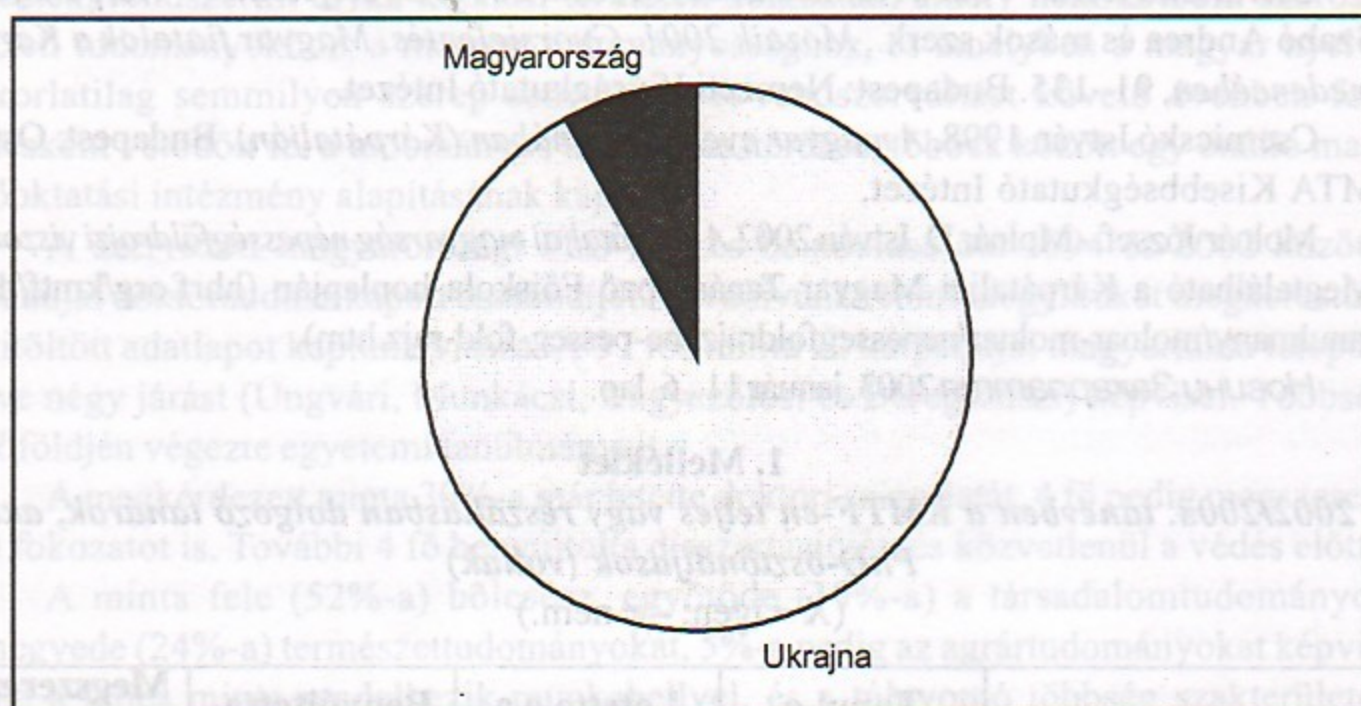
N	Név	Tanul-e még?	Letette-e a szigorlatot?	Benyújtotta-e a munkát?	Megszerezte-e a fokozatot?
20	Medvecz Andrea	X	-	-	-
21	Molnár József	-	-	-	-
22	Orosz Ildikó	-	X	X	X
23	Popovics Béla	-	X	-	-
24	Sz. Nagy Ibolya	X	-	-	-
25	Zseliczki Zoltán	X	-	-	-
Összesen		11	10	7	3
Összesen %-ban		44%	40%	28%	12%

2. Melléklet.

A kérdőívek statisztikai elemzéséből származó alapadatok

1. Melyik országban él ön jelenleg?

Ország	Szám	%
Ukrajna	34	91,9
Magyarország	3	8,1
Összes válasz	37	100

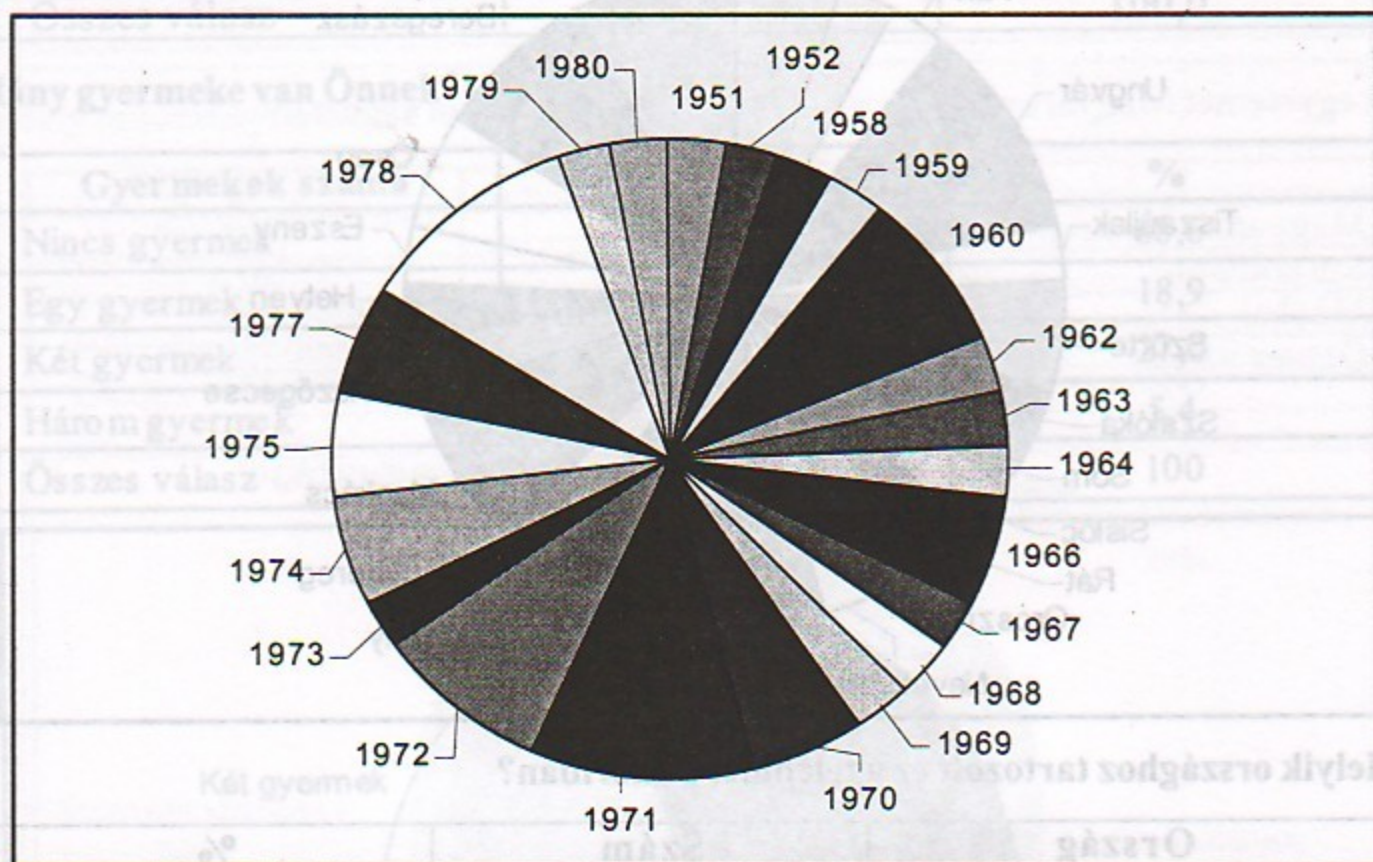
2. Mi az Ön neme?

Neme	Szám	%
Férfi	18	48,6
Nő	19	51,4
Összes válasz	37	100

3 Melyik évben született Ön?

Év	Szám	%
1951	1	2,7
1952	1	2,7
1958	1	2,7
1959	1	2,7
1960	3	8,1
1962	1	2,7
1963	1	2,7
1964	1	2,7
1966	2	5,4

Év	Szám	%
1968	1	2,7
1969	1	2,7
1970	2	5,4
1971	4	10,8
1972	3	8,1
1973	1	2,7
1974	2	5,4
1975	2	5,4
1977	2	5,4
1978	4	10,8
1979	1	2,7
1980	1	2,7
Összes válasz	37	100

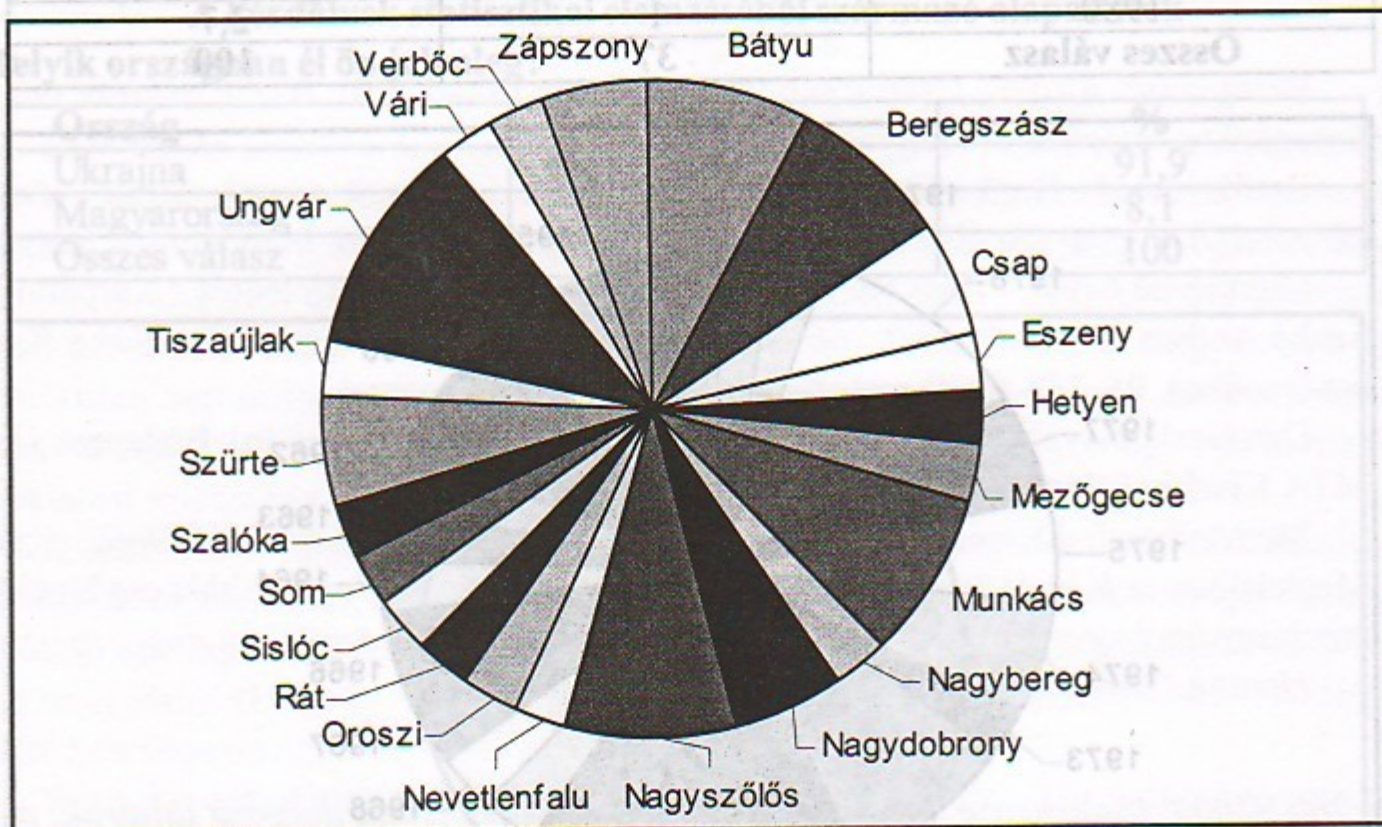
4. Mi az Ön nemzetisége?

Nemzetiség	Szám	%
Magyar	37	100
Összes válasz	37	100

5. Melyik településen lakott Ön születésekor?

Település	Szám	%
Bátyu	3	8,1
Beregszász	3	8,1
Csap	2	5,4
Eszeny	1	2,7
Hetyen	1	2,7
Mezőgecse	1	2,7
Munkács	3	8,1
Nagybereg	1	2,7
Nagydobrony	2	5,4
Nagyszőlős	3	8,1

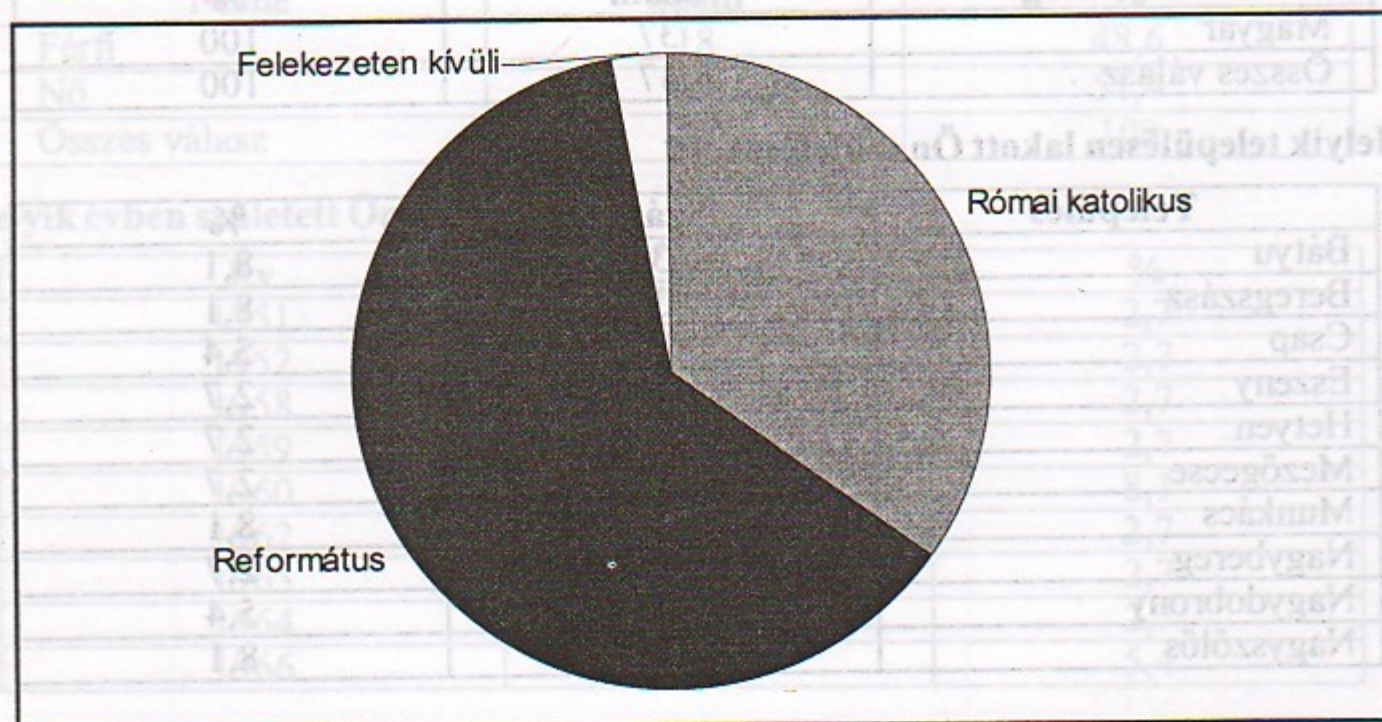
Nevetlenfalu	1	2,7
Oroszi	1	2,7
Rát	1	2,7
Sislóc	1	2,7
Som	1	2,7
Szalóka	1	2,7
Szürte	2	5,4
Tiszaújlak	1	2,7
Ungvár	4	10,8
Vári	1	2,7
Verbóc	1	2,7
Zápszony	2	5,4
Összes válasz	37	100

6. Melyik országhoz tartozott ez a település akkoriban?

Ország	Szám	%
Szovjetunió	37	100

7. Mi az ön vallása?

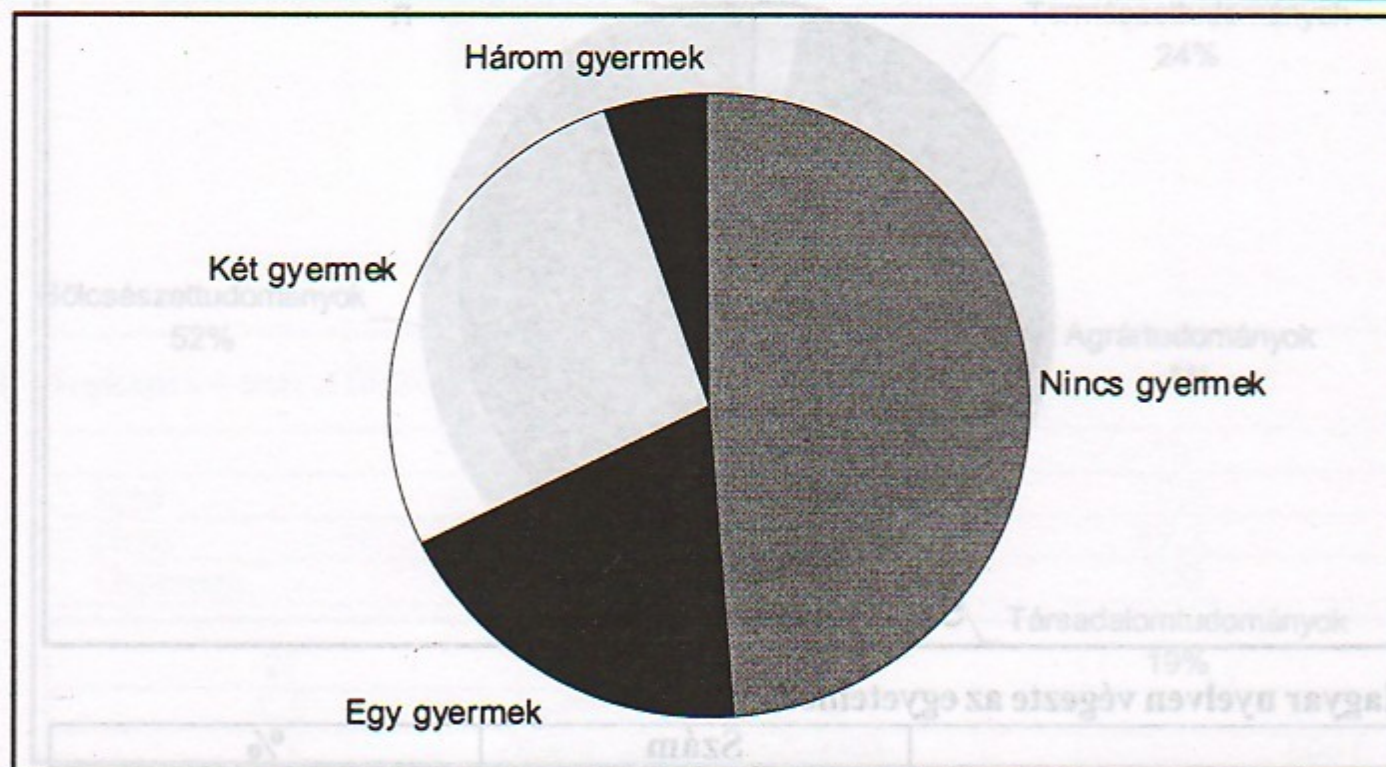
Vallás	Szám	%
Római katolikus	13	35,1
Református	23	62,2
Felekezeten kívüli	1	2,7
Osszes válasz	37	100

8. Jelenleg mi az Ön családi állapota?

Családi állapot	Szám	%
Nőtlen/hajadon	8	21,6
Elettársi kapcsolatban él	1	2,7
Házasságban	23	62,2
Külön él vagy elvált	4	10,8
Özvegy	1	2,7
Osszes válasz	37	100,0

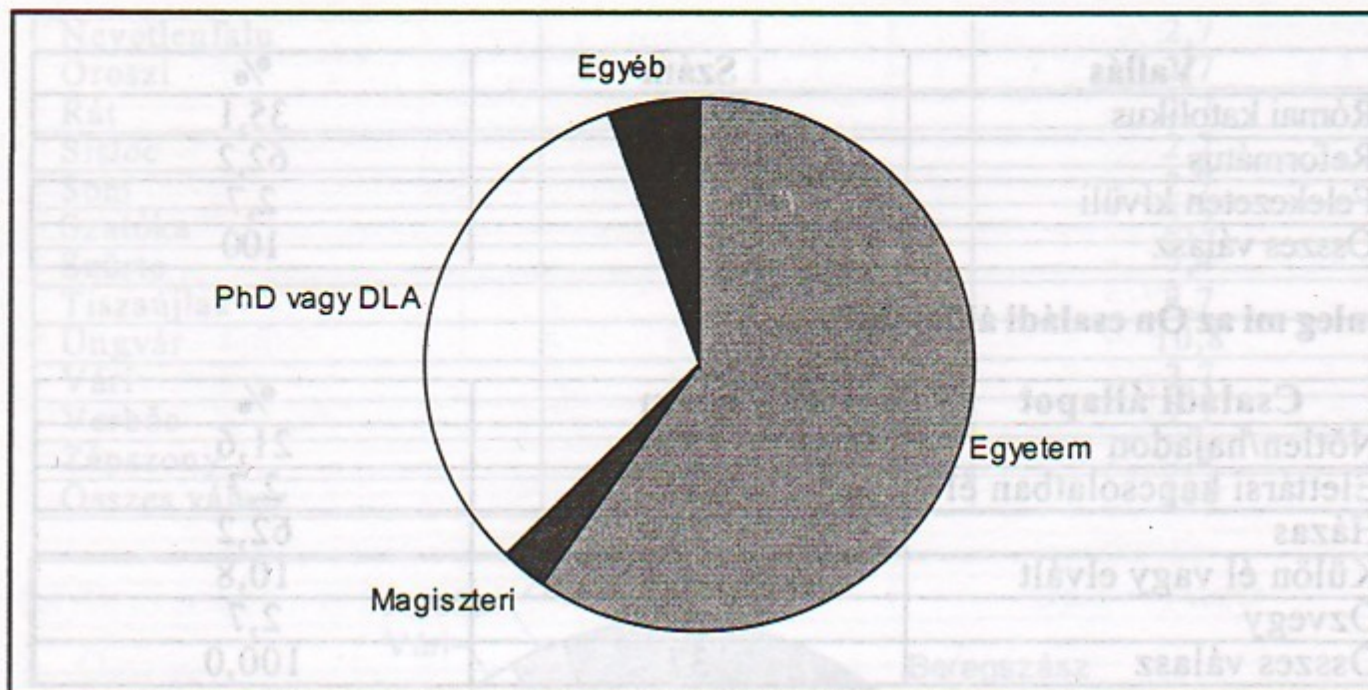
9. Hány gyermeke van Önnek?

Gyermekek száma	Szám	%
Nincs gyermek	18	48,6
Egy gyermek	7	18,9
Két gyermek	10	27,0
Három gyermek	2	5,4
Összes válasz	37	100

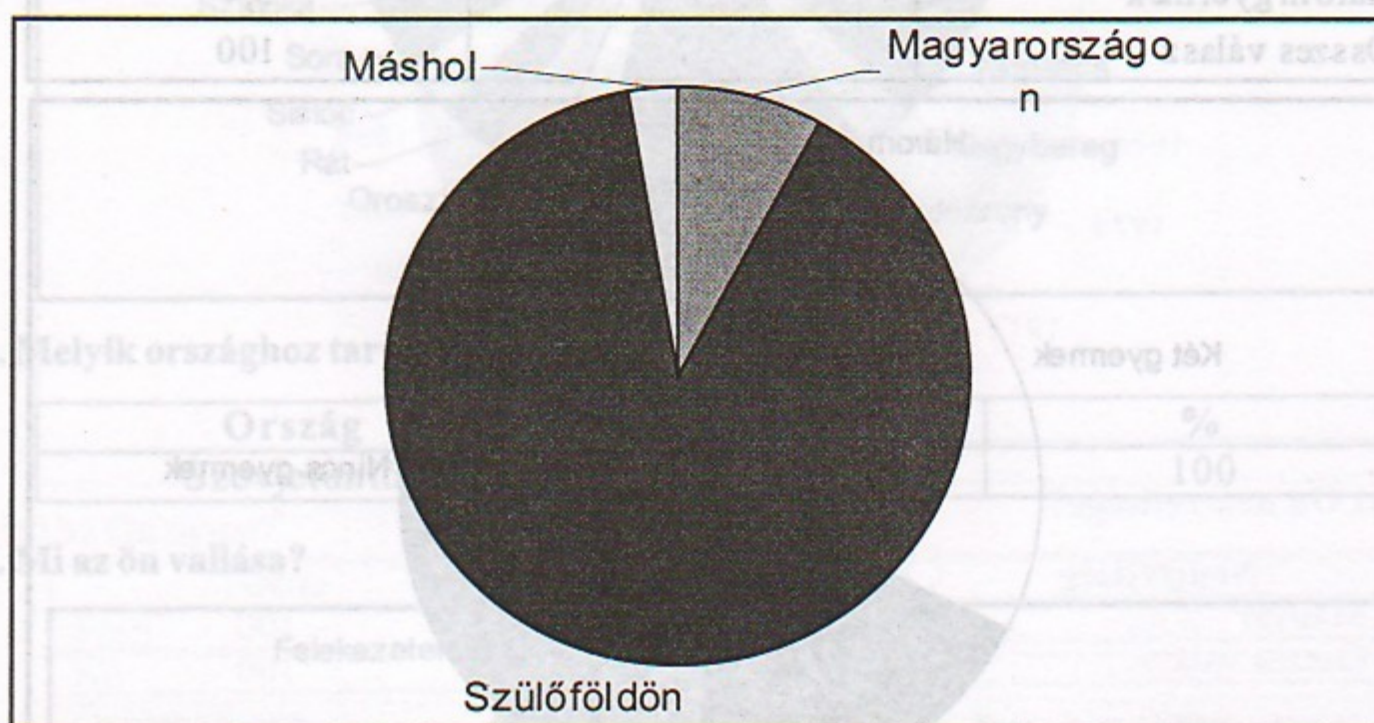
10. Jelenleg mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

Végzettség	Szám	%
Egyetem	22	59,5
Magiszteri	1	2,7
PhD vagy DLA	12	32,4
Egyéb	2	5,4
Összes válasz	37	100

11. Az egyetemet Magyarországon, a szülőföldön vagy máshol végezte?

	Szám	%
Magyarországon	3	8,1
Szülőföldön	33	89,2
Máshol	1	2,7
Összes válasz	37	100

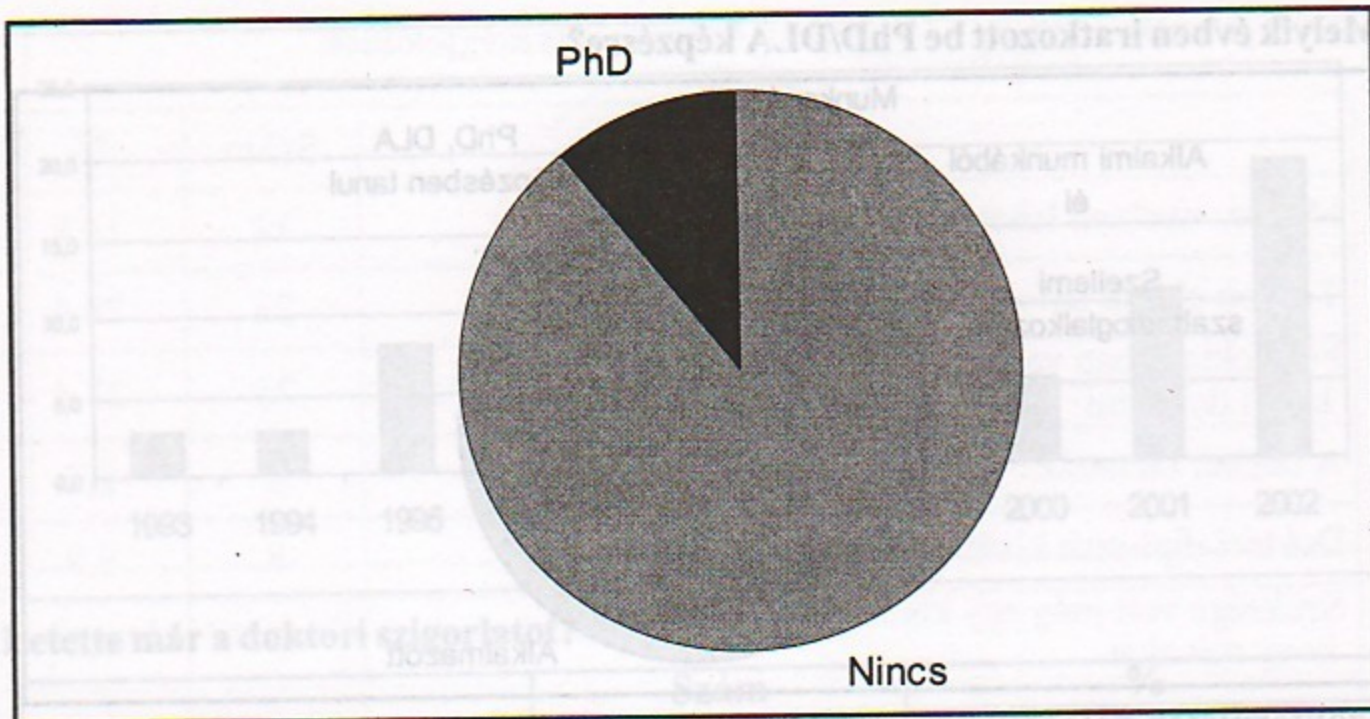

12. Magyar nyelven végezte az egyetemet?

	Szám	%
Igen	15	40,5
Nem	18	48,6
Összesen	33	89,2
Nem válaszolt	4	10,8
Összes válasz	37	100

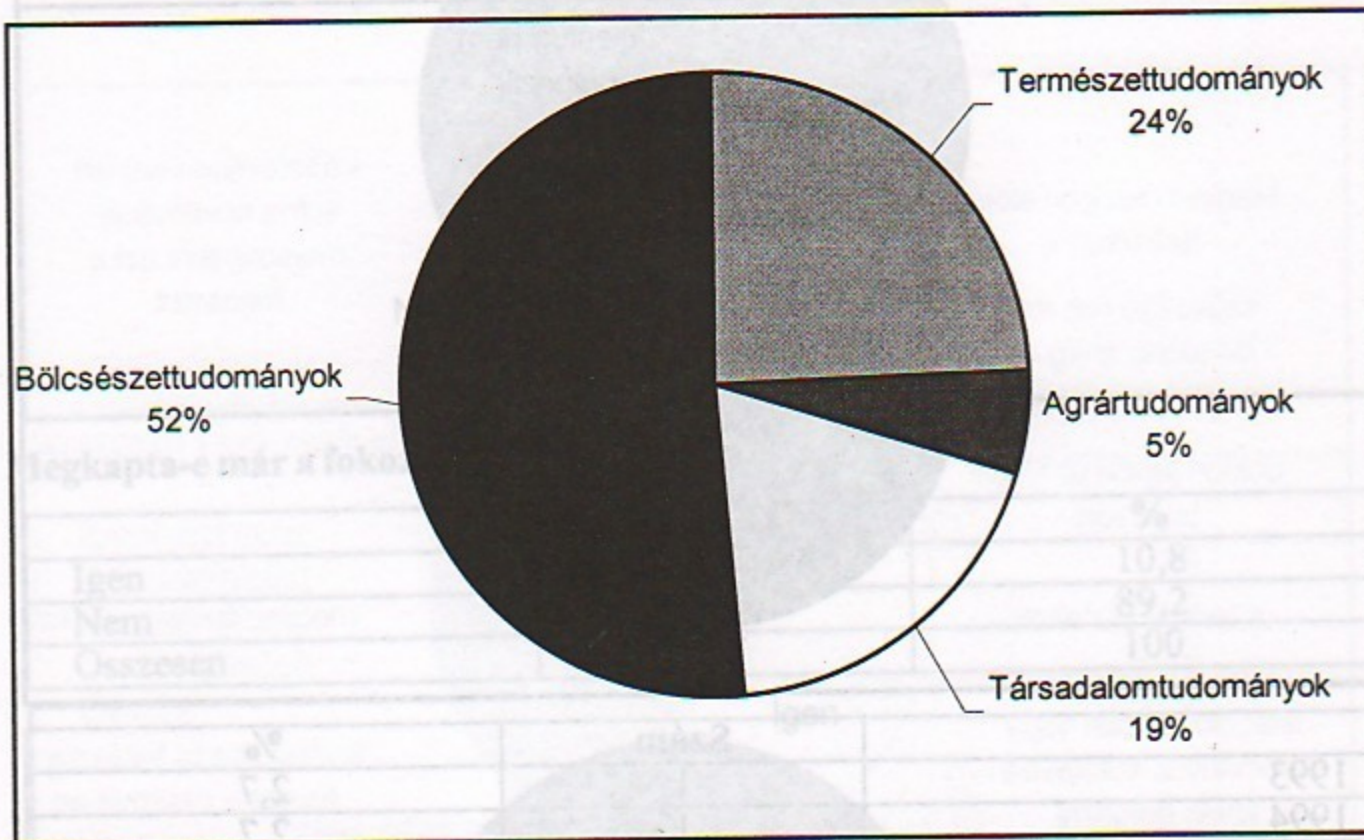
13. Milyen tudományos fokozattal rendelkeznek?

	Szám	%
Nincs	33	89,2
PhD	4	10,8
Összes válasz	37	100

14. Mely tudományterületen dolgozik Ön?

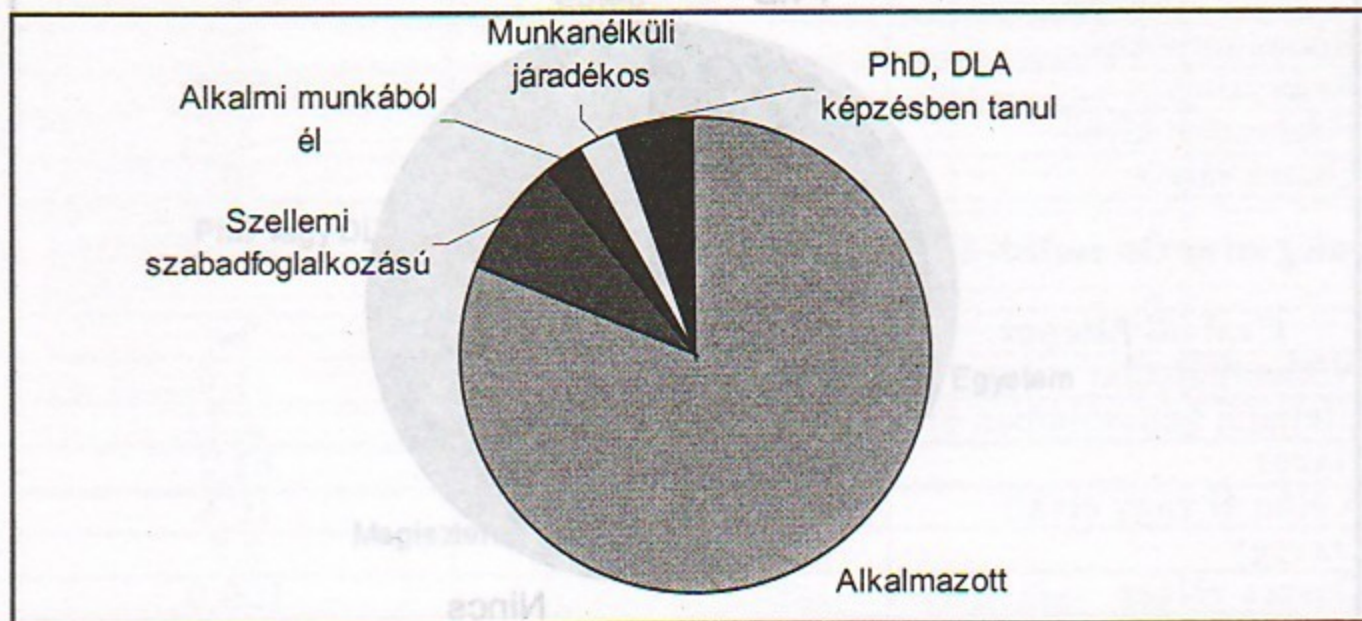
Tudományterület	Szám	%
Természettudományok	9	24,3
Agrártudományok	2	5,4
Társadalomtudományok	7	18,9
Bölcsészettudományok	19	51,4
Osszes válasz	37	100

15. Jelenleg mivel foglalkozik?

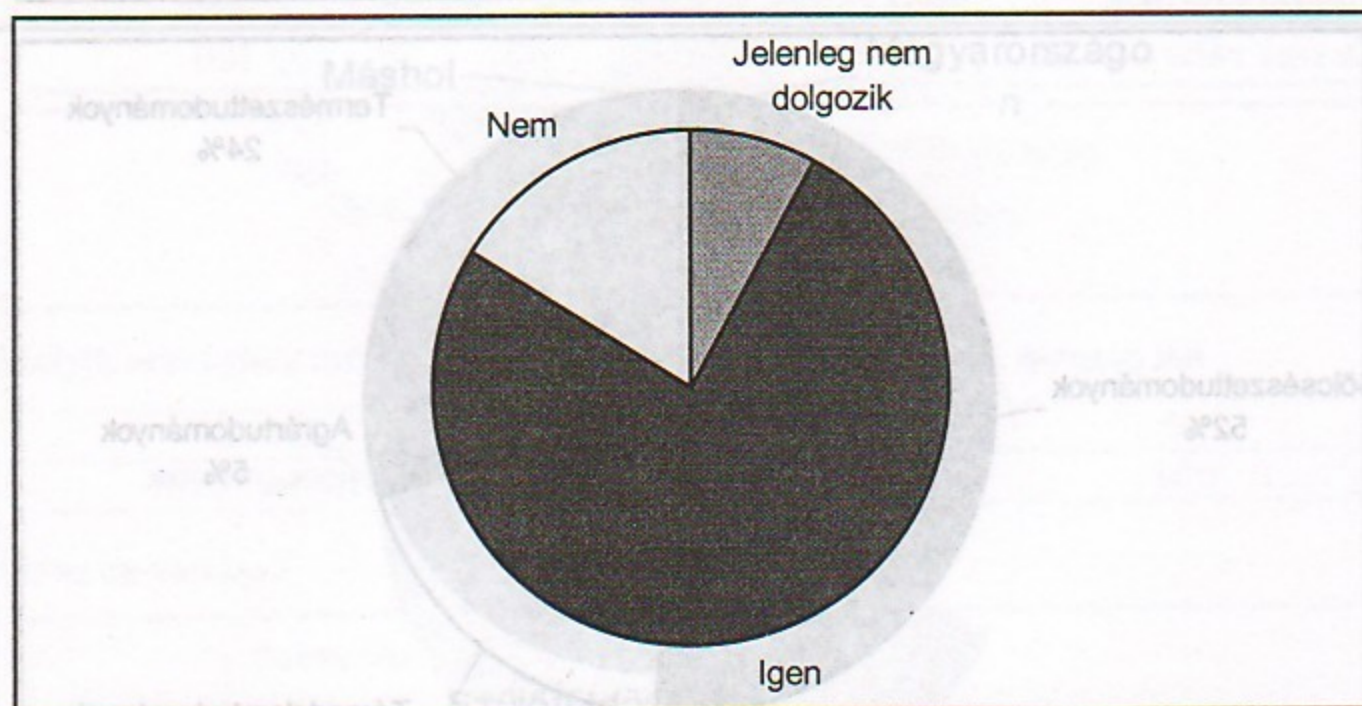
	Szám	%
Alkalmazott	30	81,1
Szellemi szabadfoglalkozású	3	8,1
Alkalmi munkából él	1	2,7
Munkanélküli járadékos	1	2,7
PhD, DLA képzésben tanul	2	5,4
Osszes válasz	37	100

17. Melyik évben iratkozott be PhD/DLA képzésre?

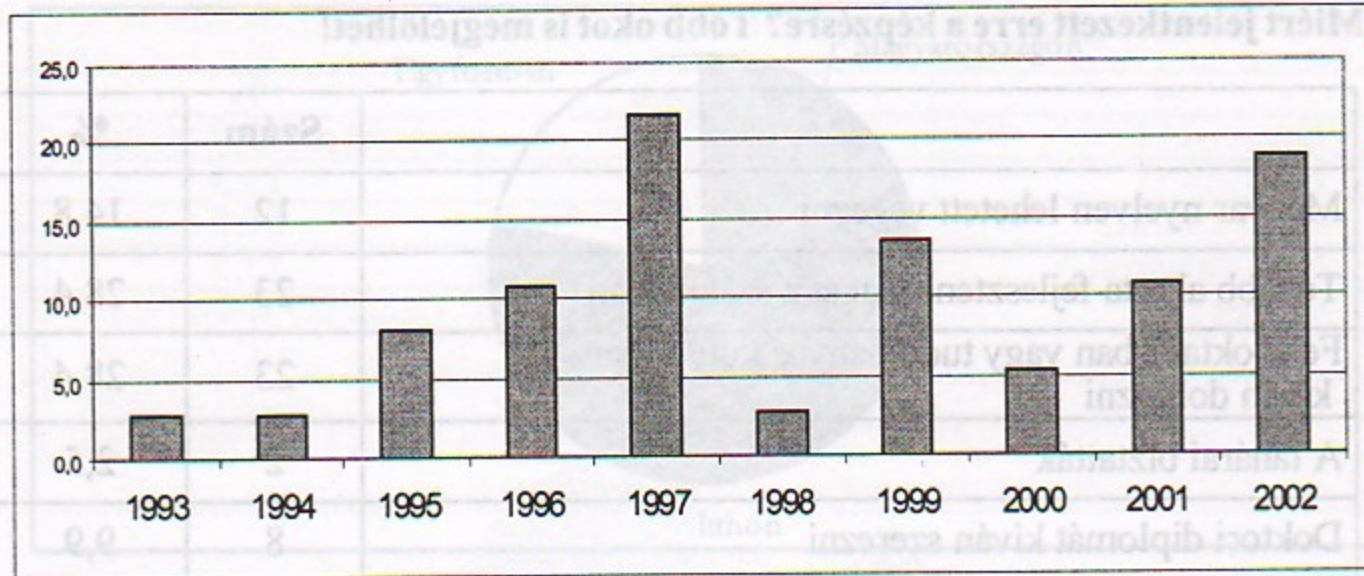

16. Szakterületén dolgozik-e?

	Szám	%
Jelenleg nem dolgozik	3	8,1
Igen	28	75,7
Nem	6	16,2
Összes válasz	37	100

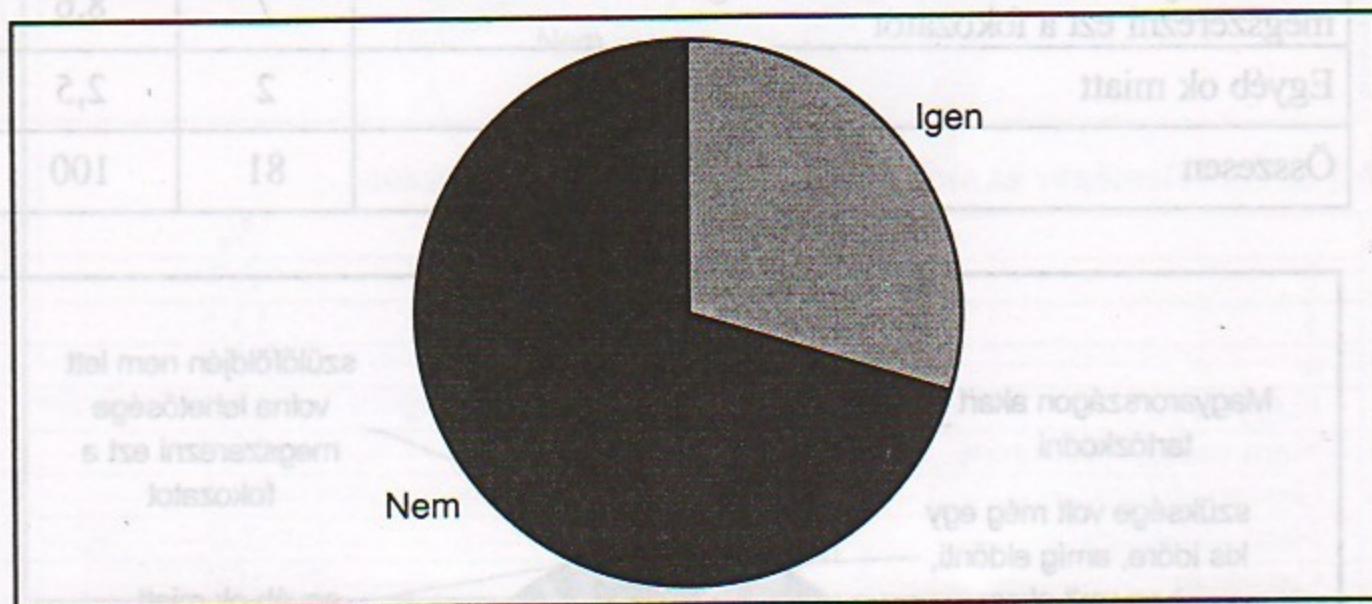

Év	Szám	%
1993	1	2,7
1994	1	2,7
1995	3	8,1
1996	4	10,8
1997	8	21,6
1998	1	2,7
1999	5	13,5
2000	2	5,4
2001	4	10,8
2002	7	18,9
Összesen	36	97,3
Nem válaszolt	1	2,7
Összes válasz	37	100

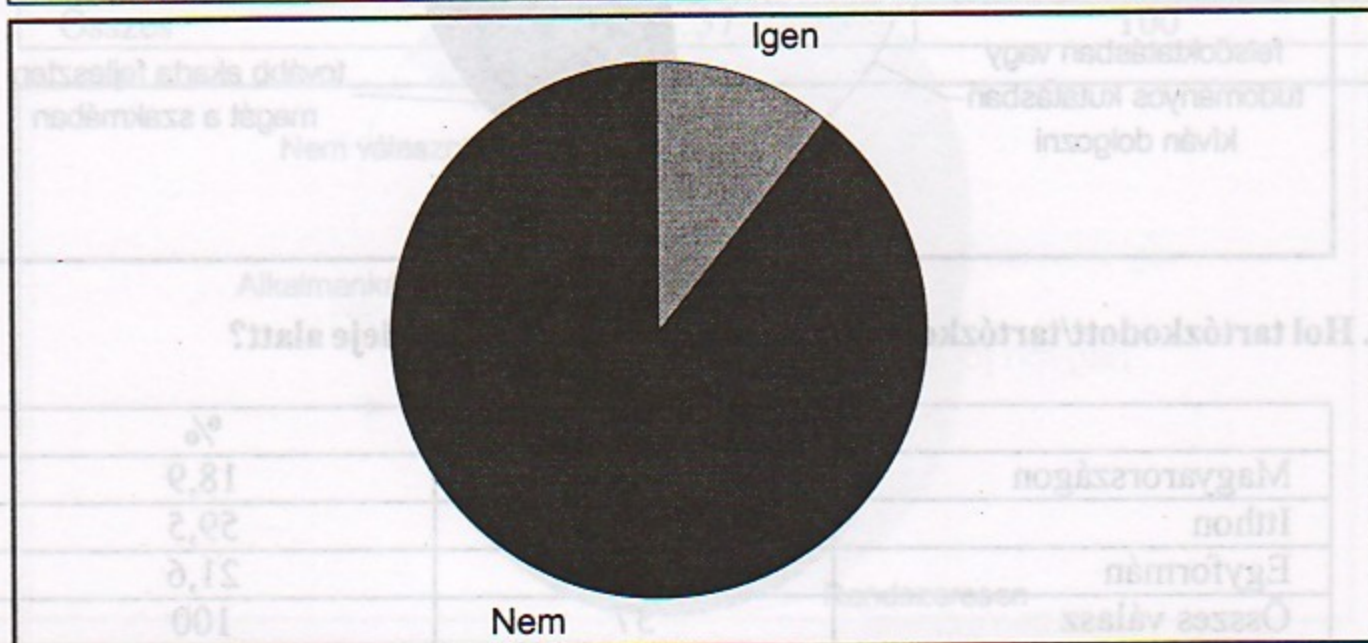
18. Letette már a doktori szigorlatot?

	Szám	%
Igen	11	29,7
Nem	26	70,3
Összes válasz	37	100

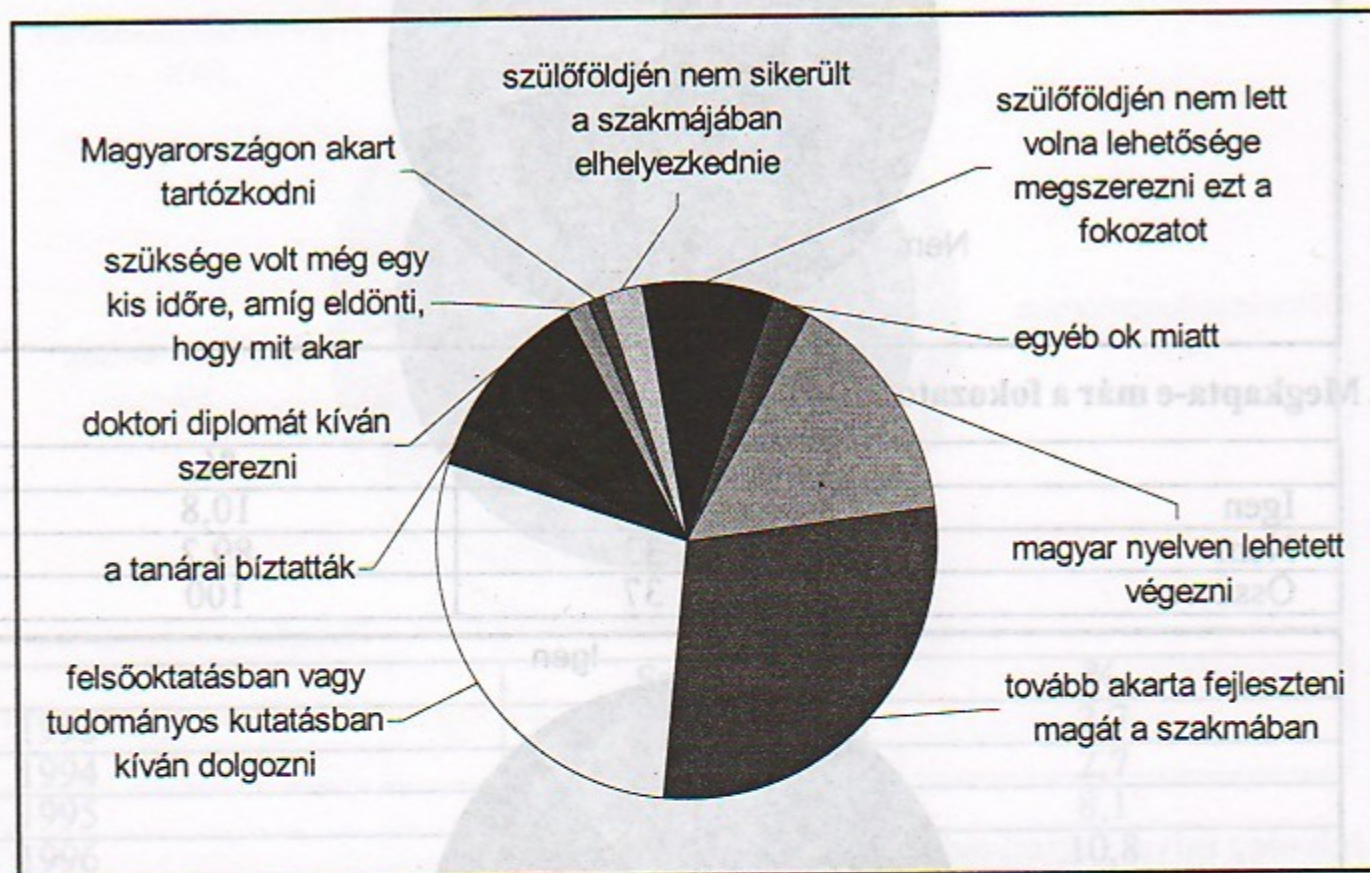
19. Megkapta-e már a fokozatot?

	Szám	%
Igen	4	10,8
Nem	33	89,2
Összesen	37	100

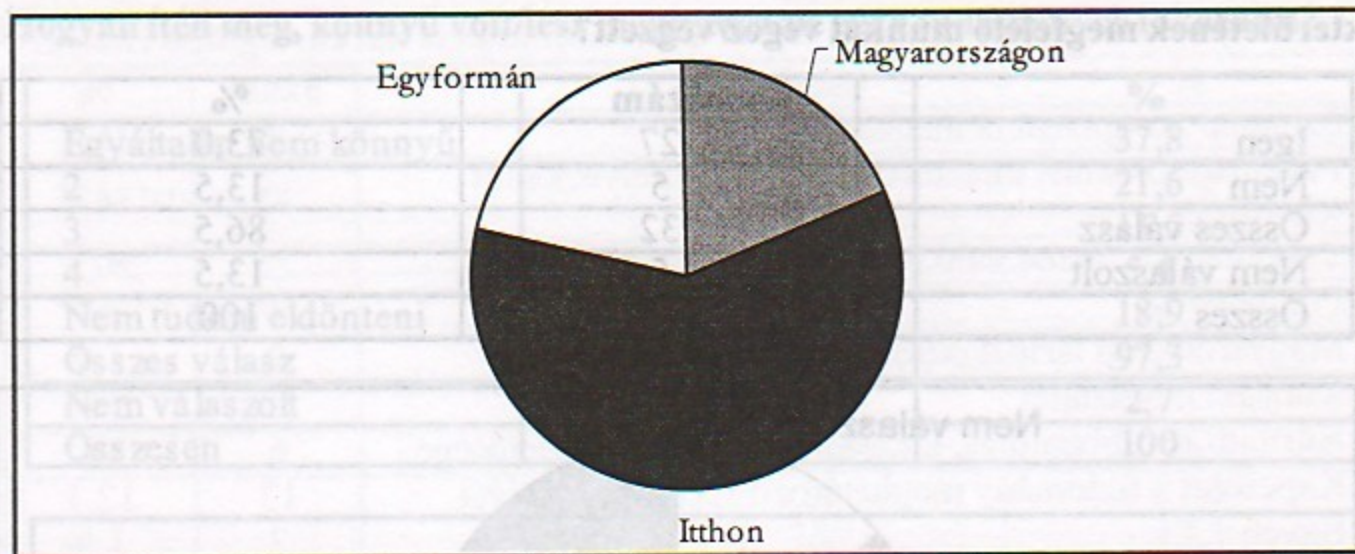
20. Miért jelentkezett erre a képzésre? Több okot is megjelölhet!

	Szám	%
Magyar nyelven lehetett végezni	12	14,8
Tovább akarta fejleszteni magát a szakmában	23	28,4
Felsőoktatásban vagy tudományos kutatásban kíván dolgozni	23	28,4
A tanárai biztatták	2	2,5
Doktori diplomát kíván szerezni	8	9,9
Szüksége volt még egy kis időre, amíg eldönti, hogy mit akar	1	1,2
Magyarországon akart tartózkodni	1	1,2
Szülőföldjén nem sikerült a szakmájában elhelyezkednie	2	2,5
Szülőföldjén nem lett volna lehetősége megszerezni ezt a fokozatot	7	8,6
Egyéb ok miatt	2	2,5
Összesen	81	100

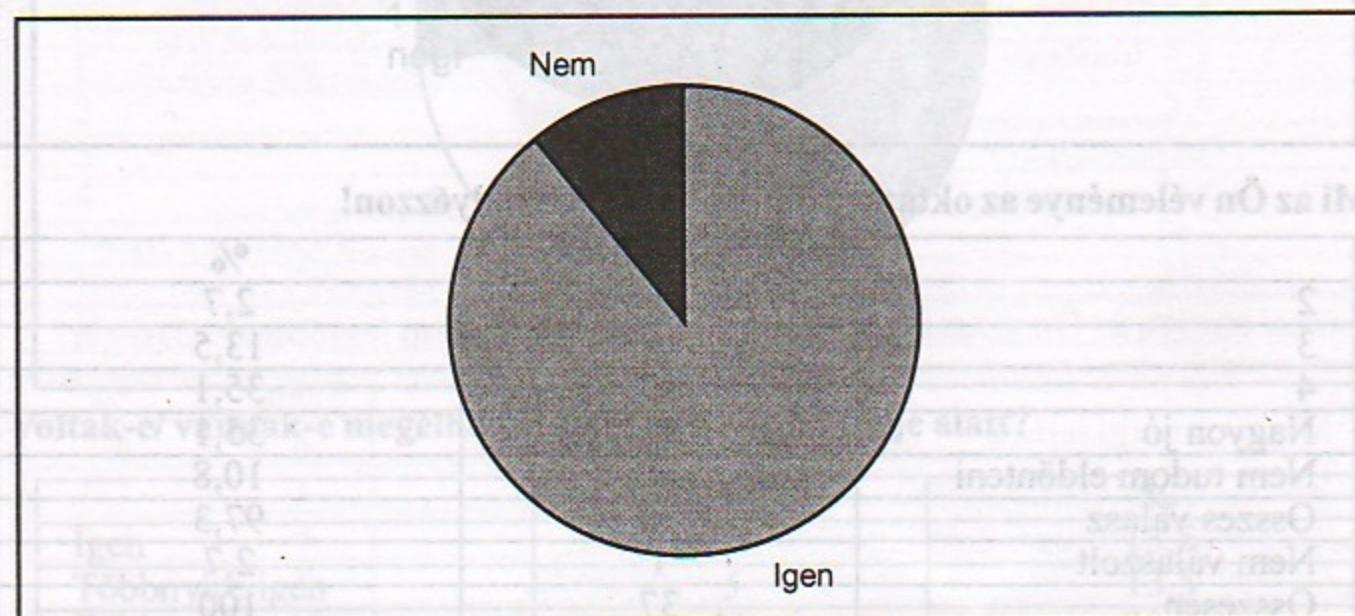
21. Hol tartózkodott/tartózkodik többet a PhD/DLA képzés ideje alatt?

	Szám	%
Magyarországon	7	18,9
Itthon	22	59,5
Egyformán	8	21,6
Összes válasz	37	100

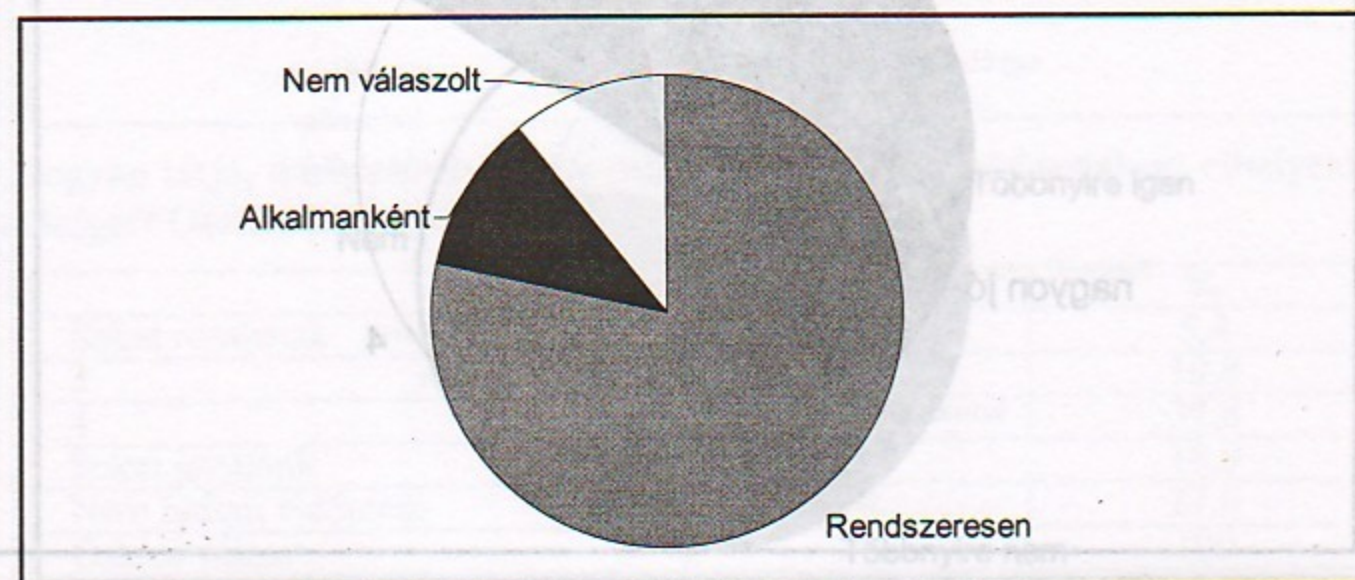
22. Dolgozott-e/ dolgozik-e a képzés időtartama alatt?

	Szám	%
Igen	33	89,2
Nem	4	10,8
Összes válasz	37	100

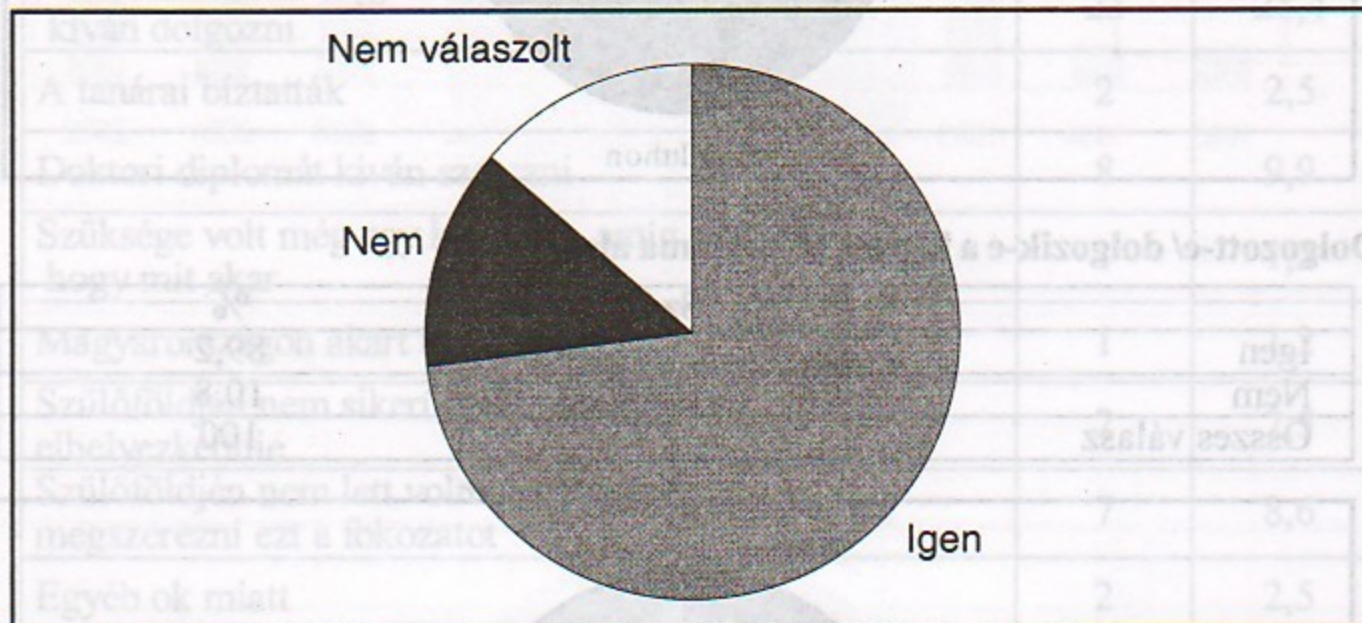
Rendszeresen vagy csak alkalmanként dolgozik/dolgozott?

	Szám	%
Rendszeresen	29	78,4
Alkalmanként	4	10,8
Összes válasz	33	89,2
Nem válaszolt	4	10,8
Összes	37	100

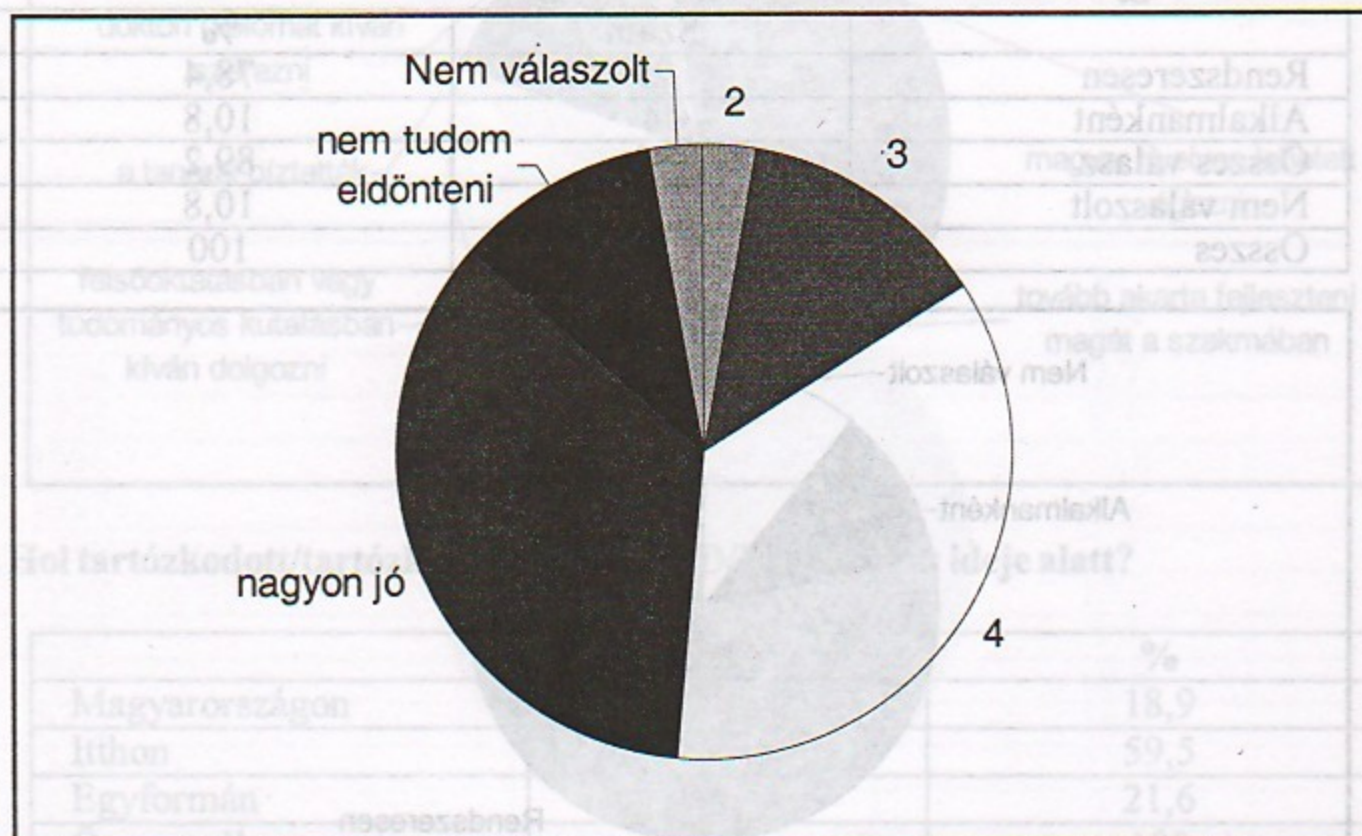
Szakterületének megfelelő munkát végez/végzett?

	Szám	%
Igen	27	73,0
Nem	5	13,5
Osszes válasz	32	86,5
Nem válaszolt	5	13,5
Osszes	37	100

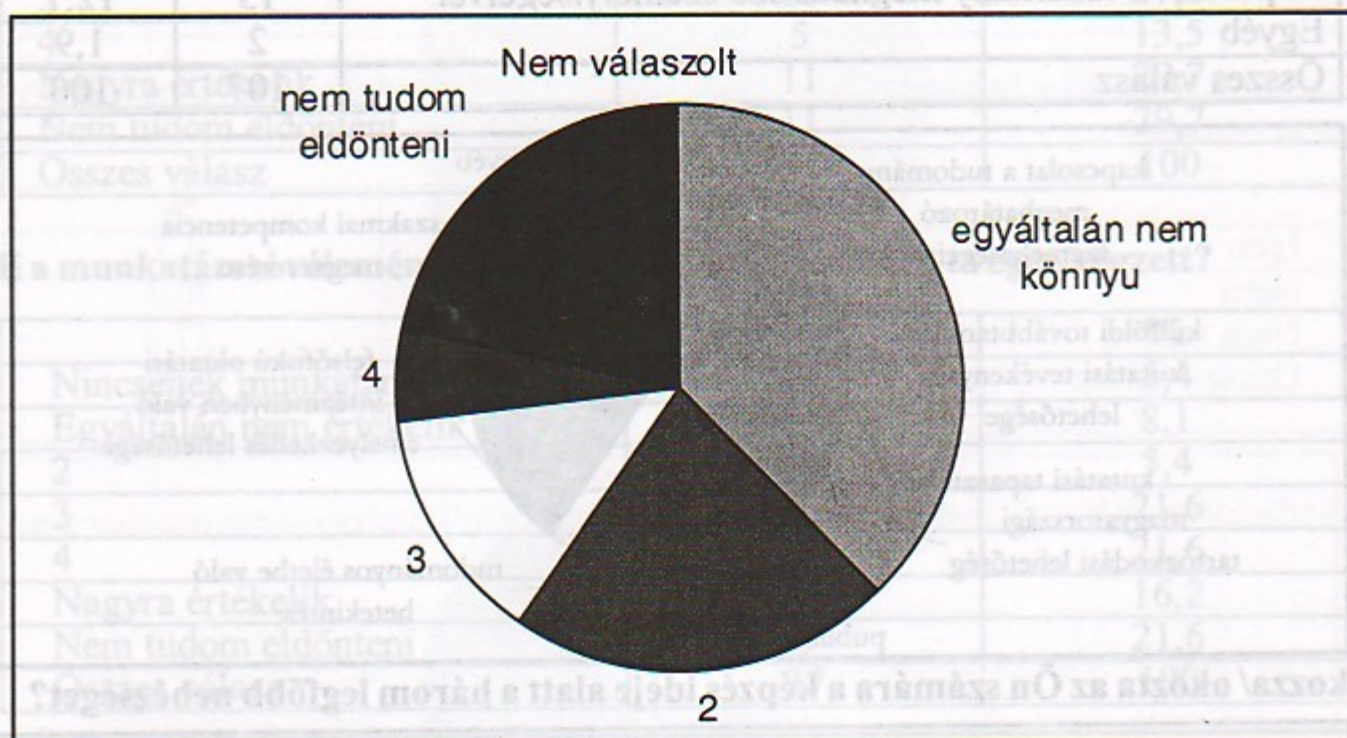
22. Mi az Ön véleménye az oktatás színvonaláról? Osztyálozzon!

	Szám	%
2	1	2,7
3	5	13,5
4	13	35,1
Nagyon jó	13	35,1
Nem tudom eldönteni	4	10,8
Osszes válasz	36	97,3
Nem válaszolt	1	2,7
Osszesen	37	100

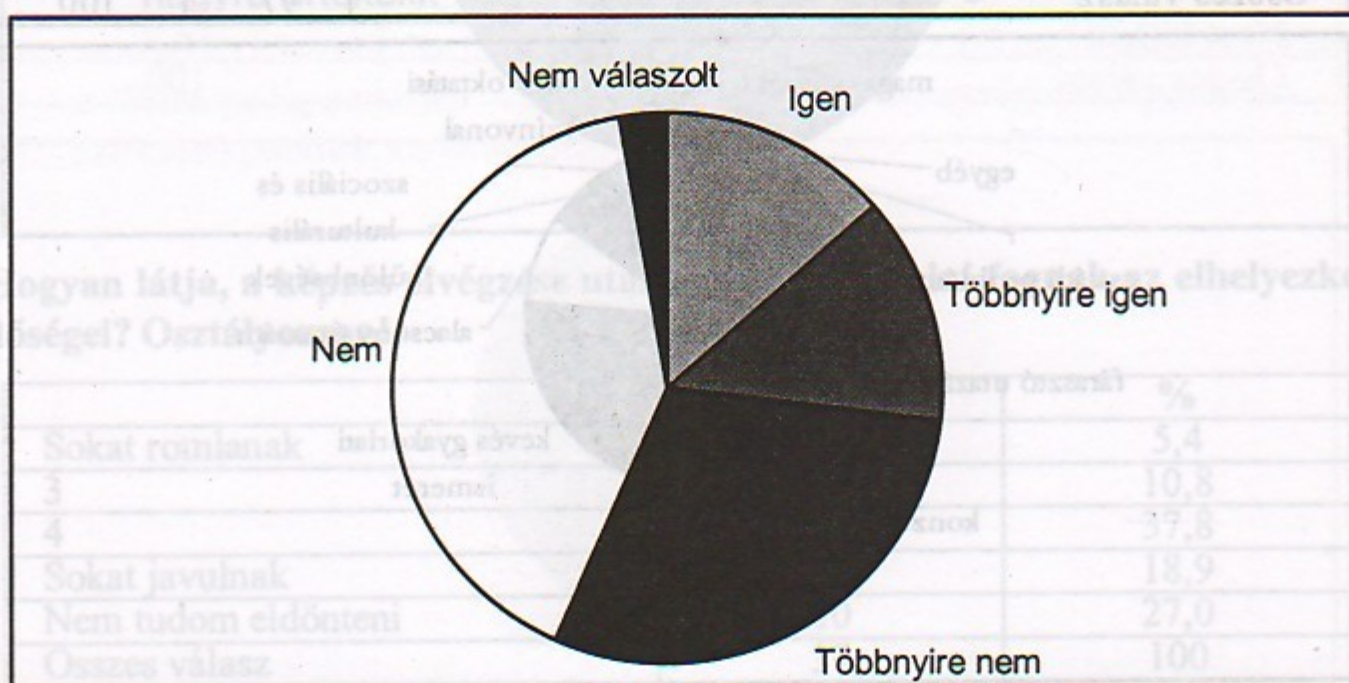
23. Hogyan ítéli meg, könnyű volt/lesz megszereznie ezt a tudományos fokozatot?

	Szám	%
Egyáltalán nem könnyű	14	37,8
2	8	21,6
3	5	13,5
4	2	5,4
Nem tudom eldönteni	7	18,9
Összes válasz	36	97,3
Nem válaszolt	1	2,7
Összesen	37	100

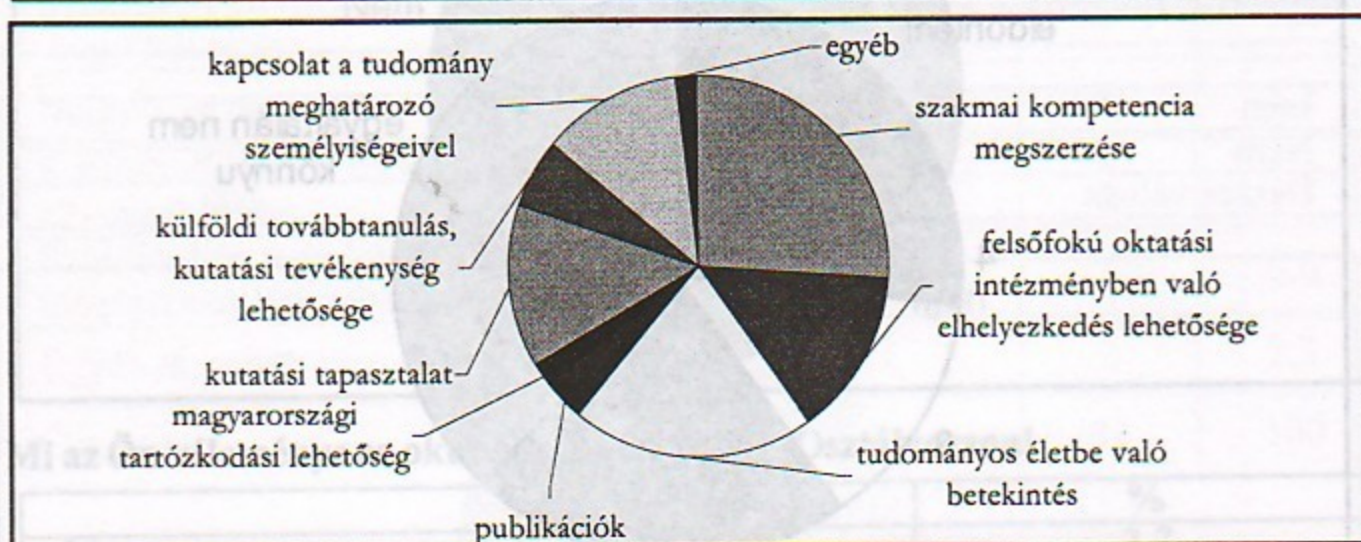
24. Voltak-e/ vannak-e megélhetési gondjai a képzés ideje alatt?

	Szám	%
Igen	5	13,5
Többnyire igen	5	13,5
Többnyire nem	11	29,7
Nem	15	40,5
Összes válasz	36	97,3
Nem válaszolt	1	2,7
Összes válasz	37	100

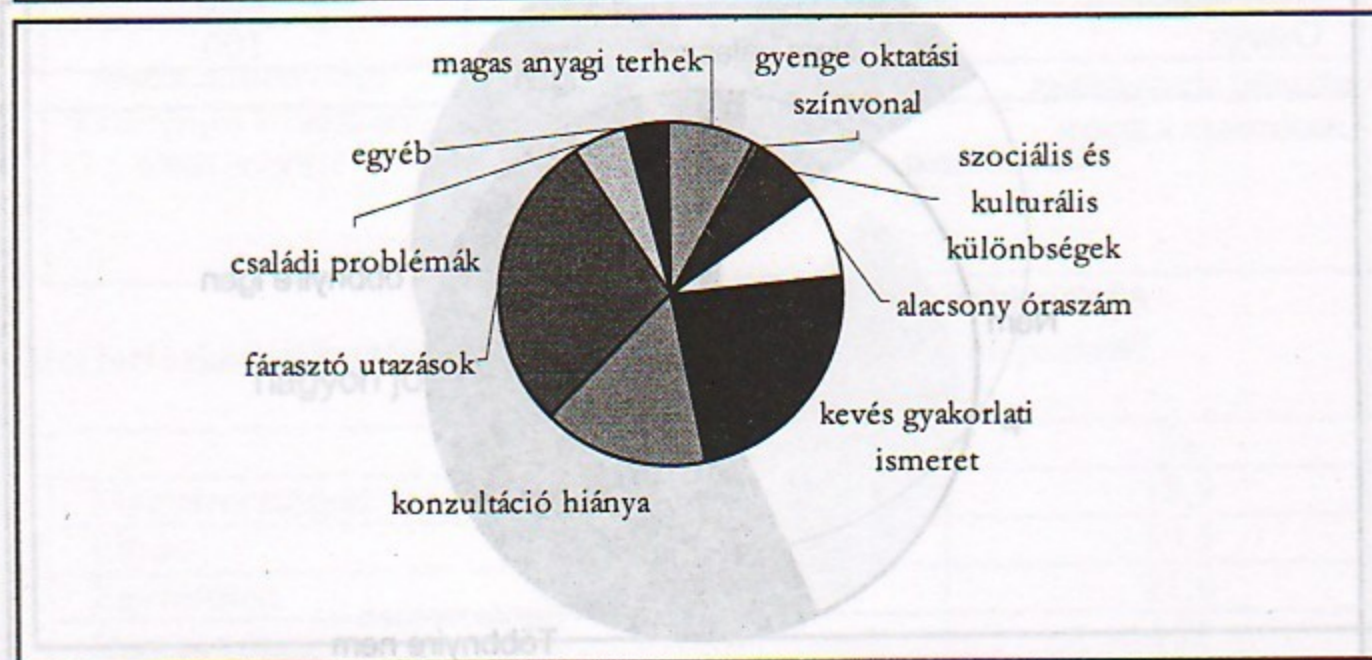
25. Véleménye szerint mi az Ön által választott továbbképzés három legfőbb előnye?

	Szám	%
Szakmai kompetencia megszerzése	28	26,2
Felsőfokú oktatási intézményben való elhelyezkedés lehetősége	15	14,0
Tudományos életbe való betekintés	22	20,6
Publikációk	4	3,7
Magyarországi tartózkodási lehetőség	2	1,9
Kutatási tapasztalat	15	14,0
Külföldi továbbtanulás, kutatási tevékenység lehetősége	6	5,6
Kapcsolat a tudomány meghatározó személyiségeivel	13	12,1
Egyéb	2	1,9
Összes válasz	107	100

Mi okozza/ okozta az Ön számára a képzés ideje alatt a három legfőbb nehézséget?

	Szám	%
Magas anyagi terhek	8	8,2
Gyenge oktatási színvonal	1	1,0
Szociális és kulturális különbségek	6	6,2
Alacsony óraszám	8	8,2
Kevés gyakorlati ismeret	22	22,7
Konzultáció hiánya	15	15,5
Fárasztó utazások	28	28,9
Családi problémák	5	5,2
Egyéb	4	4,1
Összes válasz	97	100

27. Tanulmányai után mit tervez:

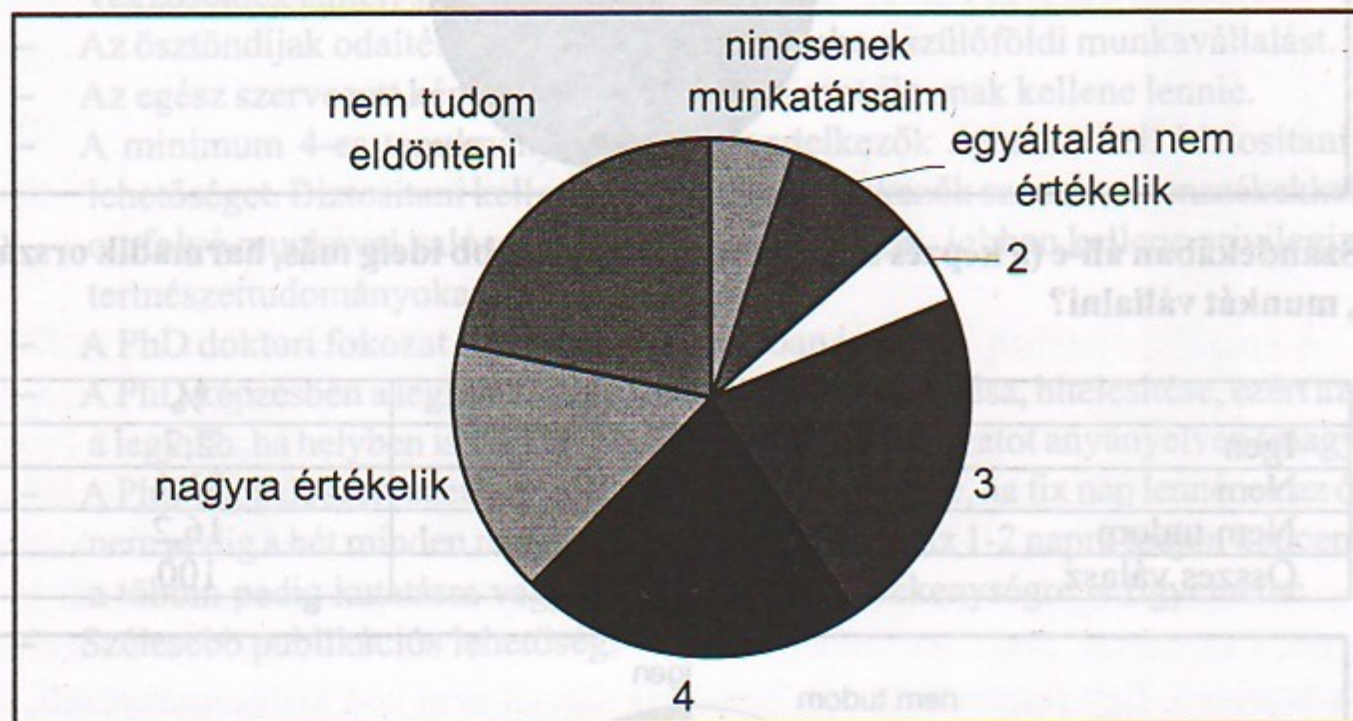
	Szám	%
A tudományos életben	28	75,7
Más területen	2	5,4
Még nem tudja	7	18,9
Összes válasz	37	100

28. Mi a barátai, ismerősei véleménye arról, hogy Ön PhD-t, DLA-t végez/végzett?

	Szám	%
3	10	27,0
4	5	13,5
Nagyra értékelik	11	29,7
Nem tudom eldönteni	11	29,7
Összes válasz	37	100

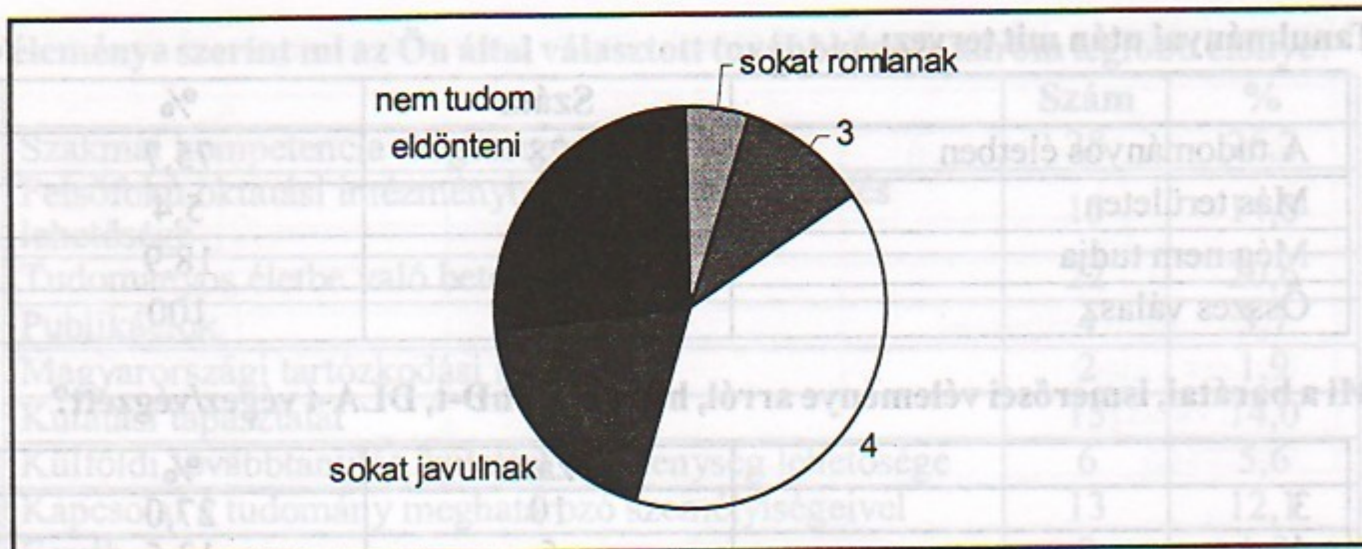
29. Mi a munkatársai véleménye arról, hogy Ön PhD-t, DLA-t végez/végzett?

	Szám	%
Nincsenek munkatársaim	2	5,4
Egyáltalán nem értékelik	3	8,1
2	2	5,4
3	8	21,6
4	8	21,6
Nagyra értékelik	6	16,2
Nem tudom eldönteni	8	21,6
Összes válasz	37	100

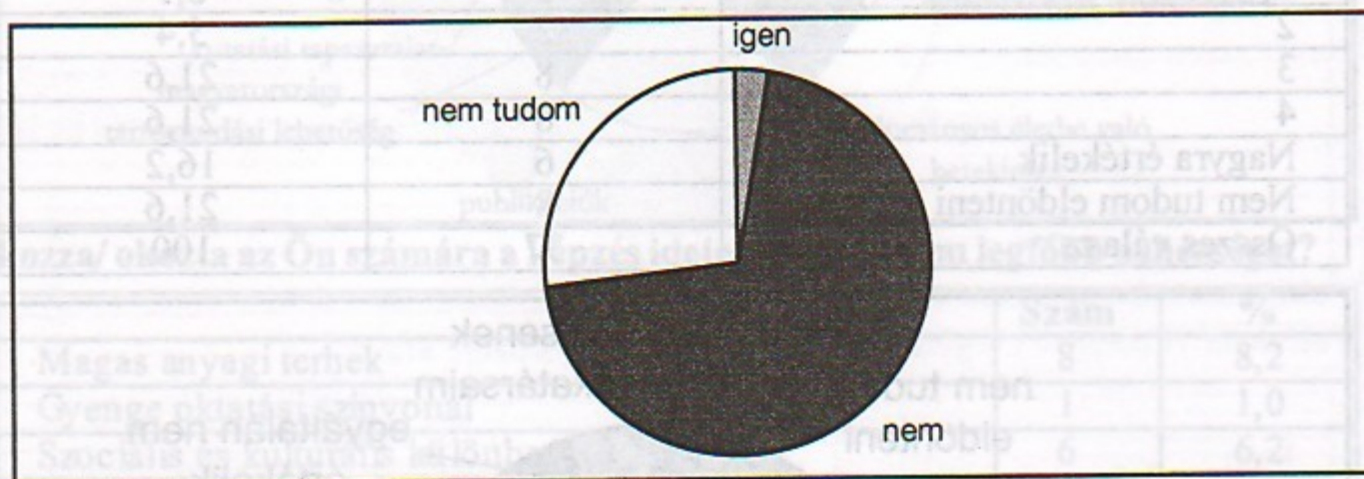
30. Hogyan látja, a képzés elvégzése után javultak/ javulni fognak az elhelyezkedési lehetőségei? Oszályozzon!

	Szám	%
Sokat romlanak	2	5,4
3	4	10,8
4	14	37,8
Sokat javulnak	7	18,9
Nem tudom eldönteni	10	27,0
Összes válasz	37	100

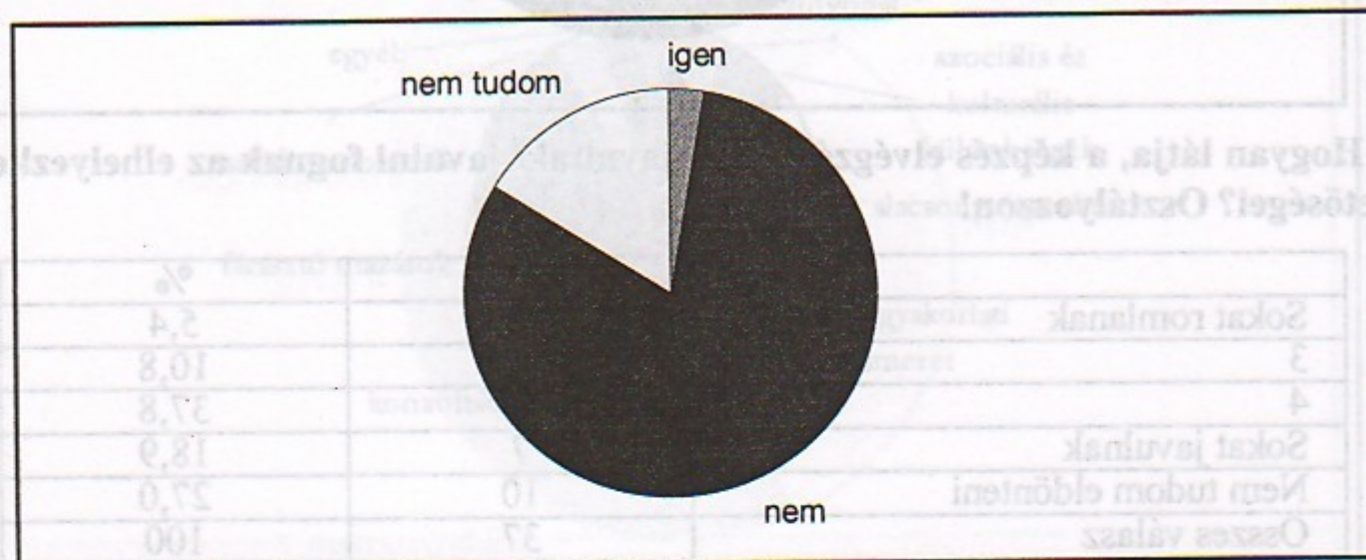
31. Szándékában áll-e (a képzés befejezése után) hosszabb ideig Magyarországon élni, munkát vállalni?

	Szám	%
Igen	1	2,7
Nem	26	70,3
Nem tudom	10	27,0
Összes válasz	37	100

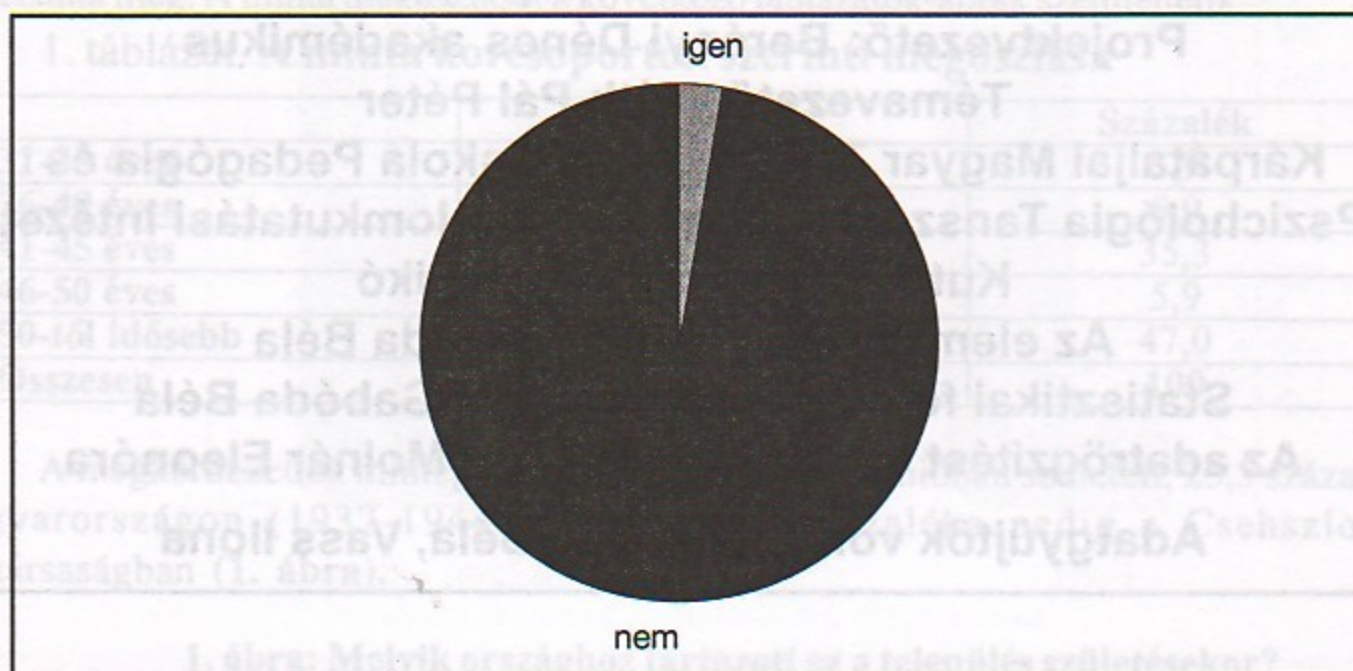
32. Szándékában áll-e (a képzés befejezése után) hosszabb ideig más, harmadik országban élni, munkát vállalni?

	Szám	%
Igen	1	2,7
Nem	30	81,1
Nem tudom	6	16,2
Összes válasz	37	100

33. Kérvényezte-e a magyarországi letelepedést vagy állampolgárságot?

	Szám	%
Igen	1	2,7
Nem	36	97,3
Osszes válasz	37	100

34. Van-e valamilyen javaslata PhD/ DLA program továbbfejlesztésével kapcsolatban?

- A PhD-programra jelentkezők számára tartsanak néhány „gyorstalpaló” előadást, hogy a kisebbségiek már az elején felzárkózhassanak az anyaországi egyetemek végzőseinek ismert színvonalára.
- Az ösztöndíjak odaítélésénél vegyék figyelembe a szülőföldi munkavállalást.
- Az egész szervezett képzésnek disszertáció-centrikusnak kellene lennie.
- A minimum 4-es tanulmányi átlaggal rendelkezők számára kell biztosítani ezt a lehetőséget. Biztosítani kellene a felvételre jelentkezők számára a tanszékekkel és az ott folyó munkával való mélyrehatóbb ismerkedést. Jobban kellene privilegizálni a természettudományokat.
- A PhD doktori fokozat elismerése Ukrajnában is.
- A PhD képzésben a legfárasztóbb az utazás, iratok fordítása, hitelesítése, ezért az lenne a legjobb, ha helyben is meg lehetne szerezni ezt a fokozatot anyanyelven (magyarul).
- A PhD nappali/szervezett képzése keretein belül jó lenne, ha fix nap lennének az órák és nem pedig a hét minden napján, hogy a hallgató arra az 1-2 napra tudjon koncentrálni, a többin pedig kutatásra vagy esetleg oktatási tevékenységre is figyelhetne.
- Szélesebb publikációs lehetőség.